

VIENAUDŽU IZPĒTES PROJEKTS

“PATSTĀVĪGAS DZĪVES UZSĀKŠANA
PĒC ĀRPUSĢIMENES APRŪPES”

SOS BĒRNU
CIEMATI
LATVIJA

Pētījuma rezultātu ziņojums

*patstāvīga
dzīve*

SATURS

IEVADVĀRDI.....	3
TERMINU SKAIDROJUMS.....	4
1. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA.....	4
2. KOPSAVILKUMS.....	5
3. IEVADS.....	6
4. PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	11
4.1. INFORMĀCIJA PAR RESPONDENTIEM.....	11
4.2. GATAVOŠANĀS PATSTĀVĪGAS DZĪVES UZSĀKŠANAI.....	14
4.2.1. Informētība par ārpusģimenes aprūpes pamešanu.....	14
4.2.2. Iemaņas patstāvīgai dzīvei.....	14
4.2.3. Atbalsts un palīdzība ārpusģimenes aprūpes pamešanas periodā.....	14
4.2.4. Jauniešu saņemtā informācija.....	15
4.2.5. Gatavība uzsākt patstāvīgu dzīvi.....	15
4.3. FINANŠU STĀVOKLIS.....	15
4.3.1. Finanšu palīdzības pieejamība un pietiekamība.....	15
4.3.2. Spēja laicīgi veikt maksājumus.....	16
4.4. MĀJOKLIS.....	16
4.4.1. Mājoklis pēc ārpusģimenes aprūpes.....	16
4.4.2. Palīdzība ar mājokli saistītos jautājumos.....	16
4.4.3. Mājoklis pašreiz.....	17
4.4.4. Problēmas saistībā ar mājokli.....	17
4.4.5. Vēlamais mājoklis.....	17
4.4.6. Gatavība pārcelties uz mājokli pēc ārpusģimenes aprūpes pamešanas.....	17
4.5. VESELĪBA UN LABSAJŪTA.....	17
4.5.1. Emocionālā un fiziskā labsajūta.....	17
4.5.2. Negatīvais ikdienas dzīvē.....	17
4.5.3. Pozitīvais ikdienas dzīvē.....	18
4.5.4. Atšķirības starp ārpusģimenes aprūpi un patstāvīgu dzīvi.....	18
4.6. BRĪVAIS LAIKS.....	18
4.7. Attiecības ar draugiem un ģimeni.....	18
4.7.1. Atbalsta sniedzēji.....	18
4.7.2. Attiecības ar radniekiem.....	19
4.7.3. Domas par pašu ģimeni un bērniem.....	19
4.8. POZITĪVAIS UN NEGATĪVAIS DZĪVEI ĀRPUSĢIMENES APRŪPĒ.....	19
4.9. NĀKOTNES EKSPĒKTĀCIJAS.....	19
5. DAŽI LABĀS PRAKSES PIEMĒRI.....	20
6. REKOMENDĀCIJAS NORMATĪVO AKTU UN PRAKSES PILNVEIDOŠANAI.....	22
PIELIKUMI.....	24

IEVADVĀRDI

Biedrība „Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija” (turpmāk tekstā - asociācija) ir sociāla labdarības organizācija, kas nodrošina ilgtermiņa ģimenes modeļa aprūpi bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem un īsteno ģimeņu stiprināšanas projektus. Latvijas asociācija ir viena no 132 nacionālajām asociācijām, kuras apvieno starptautiskā organizācija SOS Children's Villages International ar 60 gadu pieredzi bērnu aprūpē. Latvijā asociācija darbojas kopš 1997.gada.

Ārpusģimenes aprūpes jomā ģimenes modeļa aprūpi asociācija šobrīd nodrošina 150 bērniem un jauniešiem SOS Bērnu ciematos – Valmierā un Išlīcē un SOS jauniešu mājās - Iecavā un Jelgavā.

Ģimenes modeļa aprūpes pieeja SOS bērnu ciematos balstās uz četriem pamatprincipiem:

1. katram bērnam ciematā ir sava SOS mamma (audžumamma) vai SOS mamma un SOS tētis;
2. bioloģiskie brāļi un māsas netiek šķirti, ģimenes mājā kopā dzīvo 5 – 7 bērni;
3. bērni un SOS mamma dzīvo ciemata ģimenes mājā, kuru iekārto pēc saviem ieskatiem;
4. katrā ciematā ir 12 ģimenes mājas.

Ilgtermiņa aprūpe tiek orientēta uz laiku no bērna uzņemšanas SOS bērnu ciematā līdz jaunietis kļūst patstāvīgs. SOS bērnu aprūpes sistēma sastāv vairākām pakāpēm: SOS bērnu ciemats; SOS jauniešu māja; daļēji patstāvīgās dzīves programma un pēcaprūpe. Šī sistēma nodrošina nepārtrauktību un apmierina bērna un jaunieša vajadzības katrā no aprūpes pakāpēm. Ģimenes tipa aprūpe ir organizēta tā, lai bērni pakāpeniski pieaugtu un nobriestu patstāvīgai dzīvei. Izglītība, emocionāls briedums, stabils darbs, regulāri ienākumi un dzīvesvieta ir tie rādītāji, kuri apliecina, ka bērns ir izaudzis un gatavs uzsākt patstāvīgu dzīvi.

Ģimeņu stiprināšanas projektos (Rīgā, Olainē, Bauskā, Valmierā un Cēsīs) sadarbībā ar pašvaldības sociālajiem dienestiem atbalstu katru gadu saņem vairāk kā 350 ģimenes un 700 bērni. Projektu mērķis ir palīdzēt vecākiem uzņemties atbildību un rūpes par saviem bērniem, lai bērni varētu augt tiem vispiemērotākajā vidē - savā ģimenē.

Balstoties uz ilggadējo pieredzi bērnu aprūpē, 2010.gadā asociācija uzsāka aktīvu darbu bērnu interešu aizstāvības jomā, ar mērķi uzlabot likumdošanu un praksi bērnu aprūpes jomā. Viens no interešu aizstāvības darba mērķiem ir veicināt to, lai pēc iespējas vairāk bērniem Latvijā būtu iespēja uzaugt ģimeniskā vidē un lai tiktu pilnveidota atbalsta sistēma jauniešiem uzsākot patstāvīgu dzīvi pēc ārpusģimenes aprūpes.

Pašreiz asociācija īsteno trīs gadu kampaņu, kuras mērķis ir pilnveidot atbalsta sistēmu jauniešiem, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi pēc aprūpes „Patstāvīga dzīve”. Kampaņa tiek realizēta 21 Eiropas un Centrālāzijas valstī un tās nosaukums angļu valodā ir „I Matter”. Tās mērķis ir veicināt izpratni par jauniešu vajadzībām uzsākot patstāvīgu dzīvi pēc aprūpes, stiprināt jauniešu potenciālu un spējas, nodrošinot atbalstu pieredzes apmaiņā, jaunu zināšanu apguvē un savu interešu aizstāvībā un pilnveidot praksi un likumdošanu atbalsta jomā.

Lai iniciētu pārmaiņas īpaša nozīme ir situācijas izpētei, bet pētījumi par to, kas notiek ar jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes diemžēl Latvijā netiek veikti, tieši tādēļ asociācija pieņēma lēmumu īstenot unikālu pētījumu - vienaudžu izpētes projektu „Patstāvīgas dzīves uzsākšana pēc ārpusģimenes aprūpes”. Pētījums ir unikāls ar to, ka intervijas veica 10 jaunieši, kuriem pašiem ir ārpusģimenes aprūpes pieredze.

Asociācijas vārdā vēlamies pateikties visiem jauniešiem, kuri veltīja savu laiku un iesaistījās pētījuma veikšanā!

TERMINU SKAIDROJUMS

bārenis - bērns, kura vecāki ir miruši vai likumā noteiktajā kārtībā atzīti par mirušiem;

bez vecāku gādības palicis bērns - bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību vai kura vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības;

audžuģimene - ģimene vai persona, kas nodrošina aprūpi bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimeniskā vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana savā ģimenē, līdz brīdim, kad bērns var atgriezties savā ģimenē vai, ja tas nav iespējams, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē;

ārpusģimenes aprūpe - aprūpe, kas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimenē, bērnu aprūpes iestādē;

bērnu aprūpes iestāde - iestāde, kurā tiek nodrošināta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija bāreņiem vai bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kā arī bērniem, kuriem nepieciešama sociālā rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ;

vienaudžu izpēte¹ - kvalitatīva izpētes metode (peer-to-peer research), kad personas, kurām ir līdzīga pieredze, piemēram, dzīve ārpusģimenes aprūpē tiek iesaistītas pētījuma veikšanā;

dzīvoklis daļēji patstāvīgai dzīvei - SOS Bērnu ciematu aprūpes koncepcija paredz vairākas pakāpes, dzīve SOS ģimenē, atbalsts jauniešu mājā un daļēji patstāvīgā dzīvē, kad jaunietis dzīvo pašvaldības piešķirtajā vai īrētā dzīvoklī un turpina saņemt finansiālu un morālu atbalstu no SOS Bērnu ciematiem. Šāda veida pieeju izmanto arī Nodibinājuma „Fonds Grašu bērnu ciemats”;

1. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Pētījumā izlases veidā tika intervēti 100 jaunieši, kuri gatavojas patstāvīgai dzīvei pēc aprūpes vai ir jau uzsākuši patstāvīgu dzīvi vecumā no 15 – 29 gadiem no visas Latvijas.

Intervijas veica 10 jaunieši vecumā no 18 – 21 gadam, kuriem ir pieredze dzīvojot dažādos ārpusģimenes aprūpes veidos (audžuģimene, SOS bērnu ciemats, institūcijas).

Jaunieši, kuri veica intervijas piedalījās vairāku dienu apmācības kursā, kurā tika iekļauts saskarsmes prasmiņu treniņš, jautājumi par bērnu tiesību aizsardzību un konfidencialitāti.

Intervējamie jaunieši tika sadalīti divās grupās: jaunieši, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi pēc aprūpes un jaunieši, kuri jau ir uzsākuši patstāvīgu dzīvi. Katrai no grupām tika sagatavota strukturētā intervija (skat. pielikumu Nr. 1, 2).

Katra intervija aizņēma vidēji stundu laiku. Intervijās iekļauti jautājumi par sagatavošanos patstāvīgai dzīvei, finansēm, attiecībām ar apkārtējiem, veselību, brīvo laiku un jautājumi par nākotnes mērķiem.

Ar interviju palīdzību mēs vēlējamies uzzināt no jauniešiem to, kas palīdz vai varētu palīdzēt labāk sagatavoties patstāvīgai dzīvei un uzsākot patstāvīgu dzīvi. Vienlaikus interviju mērķis bija noskaidrot labākos piemērus tam, kā jaunieši tiek atbalstīti gatavojoties patstāvīgai dzīvei.

Izmantojot intervijas bija iespēja noskaidrot, kā atbalsta veids, kādu saņem jaunieši, var ietekmēt/veicināt aprūpē esošu vai patstāvīgu dzīvi uzsākušo jauniešu pieredzi un rezultātus, kā arī noskaidrot to, kas palīdz un kas traucē.

Pētījuma dati tika apstrādāti apkopojot 100 intervijās iegūto informāciju. Pētījuma dati tika apkopotī sadarbībā ar SIA „Excolo Latvia”.

¹ PEER is a participatory qualitative research method designed by experts at Options Consultancy Services Ltd in collaboration with academics at Swansea University. Members of a community (peer researchers) are trained to carry out in-depth conversational interviews with friends in their social networks, and to report back findings in a series of in-depth interviews with a social scientist. Peer researchers are often from marginalised and harder to reach social groups, and PEER works equally well with non-literate groups.

2. KOPSAVILKUMS

Informēšana par ārpusģimenes aprūpes pamešanu.

Aptuveni puse jauniešu par nepieciešamību pamest ārpusģimenes aprūpi uzzina vismaz pusgadu iepriekš. Tomēr salīdzinoši liels ir arī to jauniešu īpatsvars (ap 20%), kuri tiek informēti tikai 2-3 mēnešus pirms tam.

Iemaņas un informācija patstāvīgai dzīvei.

Jaunieši tiek labi sagatavoti patstāvīgai dzīvei tādos aspektos kā personīgā higiēna, izvairīšanās no narkotiku atkarības, sevis uzturēšana formā, bet nepilnīgas ir tādu iemaņu kā seksuālās attiecības, personīgā budžeta plānošana, veselīga diēta apguves iespējas. Vērtējot dažādu saņemto informāciju, kas ir noderīga uzsākot patstāvīgu dzīvi, jaunieši kā sev būtisku, bet nepilnīgi saņemtu informāciju norāda visu, kas saistīts ar mājokļa atrašanu un saņemšanu. Vienlaikus nepietiekama uzmanība tiek pievērsta jauniešu individuālajām emocionālajām vajadzībām.

Atbalsts un palīdzība ārpusģimenes aprūpes pamešanas periodā.

Draugi, aprūpes iestādes darbinieki, kā arī ģimenes locekļi un radnieki ir tās personas, kuras jauniešiem visbiežāk sniedz būtisku palīdzību gan ārpusģimenes pamešanas sagatavošanas, gan īstenošanas posmā, kā arī pēc tam. Kā visnepieciešamāko jaunieši min finansiālu palīdzību, tai pat laikā norādot, ka arī emocionāls un morāls atbalsts viņiem ir ļoti būtisks. Lielākā daļa patstāvīgā dzīvē esošie jaunieši norāda, ka galvenā mācība dzīvē ir, ka paļauties var tikai uz sevi un neviens cits nepalīdzēs.

Finanšu palīdzības pieejamība un pietiekamība.

Kopumā patstāvīgu dzīvi uzsākušie jaunieši novērtē, ka saņemtā nauda bijusi pietiekama pārtikai, transportam un apģērbam, bet salīdzinoši liels ir to jauniešu īpatsvars, kuri novērtē, ka saņemtā nauda ir nepietiekama izglītībai un mācībām, draudzības uzturēšanai un brīvajam laikam un hobijiem. Lai gan aptuveni 2/3 jauniešu saņem darba algu, tomēr izteikti liels ir to īpatsvars, kuri saņem arī dažāda veida sociālos pabalstus, kas norāda, ka finansiāli tikai neliela daļa ārpusģimenes aprūpi pametušo jauniešu ir patstāvīgi. Būtisks ir arī fakts, ka visiem patstāvīgu dzīvi uzsākušajiem jauniešiem ir parādi un pilnībā savus parādus var atmaksāt tikai puse no aptaujātajiem.

Attiecības ar radniekiem.

Absolūtais vairākums jauniešu apgalvo, ka viņiem ir labas vai normālas attiecības ar saviem brāļiem un māsām. Tāpat lielākā daļa novērtē pozitīvi savas attiecības ar radniekiem. Savukārt to, ka attiecības ir labas vai normālas ar bioloģiskajiem vecākiem, apgalvojuši mazāk kā puse jauniešu, jo ne visiem ir iespējams ar ģimeni uzturēt kontaktu.

Nākotnes ekspektācijas.

Atrast labu darbu, iegūt izglītību, dibināt ģimeni – tās ir trīs būtiskākās tēmas, par kurām jaunieši runā, vaicāti, kādas ir vai bija viņu nākotnes cerības, atrodoties ārpusģimenes aprūpē. Jaunieši norāda, ka finansiāla palīdzība un morāls atbalsts būtu tas, kas viņiem palīdzētu savas cerības sasniegt.

3. IEVADS

Jaunieši, kuri dzīvojuši un dzīvo ārpusģimenes aprūpē ir viena no sabiedrības neaizsargātākajām daļām.

Saskaņā ar pētījuma „Ārpusģimenes aprūpes (ārpusģimenes aprūpes iestādes, audžuģimenes, aizbildnība) un adopcijas sistēmas izpēte un ieteikumi tās pilnveidošanai” datiem *tikai 41% no ārpusģimenes aprūpes iestādē esošajiem bērniem jūtas pilnvērtīgi sagatavoti un ir apguvuši nepieciešamās iemaņas patstāvīgas dzīves uzsākšanai pēc iestādes atstāšanas.*²

ANO Vadlīnijās bērnu alternatīvai aprūpei ir noteikts, ka iestādēm un organizācijām vajadzētu būt skaidrai izstrādātai politikai un ieviestām atbilstošām procedūrām, kas attiecas uz darbu ar bērniem, lai nodrošinātu atbilstošu pēcaprūpes atbalstu un uzraudzību. Aprūpes pakalpojuma sniegšanas laikā vajadzētu sistemātiski trenēt bērnu pašpalātvības attīstību un veicināt viņu integrēšanos sabiedrībā, īpaši caur sociālo un dzīves prasmju apguvi, kuras tiek iegūtas piedaloties vietējās sabiedrības dzīvē.³

Līdz ar to ir būtiski, lai visas iesaistītās puses īstenotu atbalsta pasākumus, kas veicinātu jauniešu, kuri uzauģuši ārpusģimenes aprūpē spēju kļūt par patstāvīgiem sabiedrības locekļiem. Izglītība, emocionāls briedums, stabils darbs, regulāri ienākumi un dzīvesvieta ir tie rādītāji, kuri apliecina, ka bērns ir izaudzis un gatavs uzsākt patstāvīgu dzīvi.

Lai varētu izvērtēt, kāds atbalsts jauniešiem nepieciešams, lai viņi varētu veiksmīgi uzākt patstāvīgu dzīvi, ir nepieciešams izziņāt jauniešu vajadzības. Viena no metodēm ir vienaudzju izpēte, kas ir devusi labus rezultātus veiktajos pētījumos Lielbritānijā.

Salīdzinot bāriņtiesu sniegtos datus par kopējo bērnu skaitu ārpusģimenes aprūpē, var secināt, ka ar katru gadu tas nedaudz samazinās. Tas ir saistīts arī ar straujo dzimstības līmeņa kritumu.

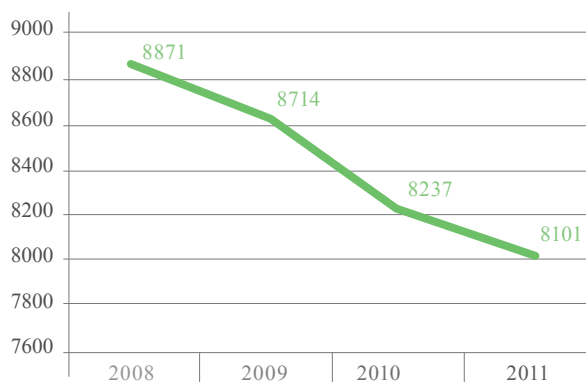
ĀRPUSĢIMENES APRŪPES SISTĒMA

Šķirot bērnu no ģimenes, viņam tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe pie aizbildņa, audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 32.pantā noteikts, ka ārpusģimenes aprūpes mērķis ir radīt bērnam aizsargātības sajūtu, nodrošināt apstākļus viņa attīstībai un labklājībai, atbalstīt bērna centienus būt patstāvīgam.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 4.panta ceturtajā daļā noteikto, bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem nodrošināma aprūpe ģimeniskā vidē — audžuģimenē, pie aizbildņa, un tikai tad, ja tas nav iespējams, aprūpe tiek nodrošināta ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Salīdzinot bāriņtiesu sniegtos datus par kopējo bērnu skaitu ārpusģimenes aprūpē, var secināt, ka ar katru gadu tas nedaudz samazinās. Tas ir saistīts arī ar straujo dzimstības līmeņa kritumu.

Kopējais bērnu skaits ārpusģimenes aprūpē

— Bērnu skaits ārpusģimenes aprūpē

2011.gadā ārpusģimenes aprūpē tika nodoti 2038 bērni, no kuriem 877 aizbildņu ģimenēs, 456 – audžuģimenēs un 706 tika ievietoti ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās. Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ievietoto bērnu skaitā nav vērojamas būtiskas izmaiņas, pēdējos trīs gadus šāda veida ārpusģimenes aprūpe tiek nodrošināta vidēji 1800 bērniem. Aizbildnībā esošo bērnu skaits katru gadu nedaudz samazinās.⁴

² Pētījums „Ārpusģimenes aprūpes (ārpusģimenes aprūpes iestādes, audžuģimenes, aizbildnība) un adopcijas sistēmas izpēte un ieteikumi tās pilnveidošanai, 2008. 42.lpp.

³ ANO Vadlīnijās bērnu alternatīvajai aprūpei

⁴ Bāriņtiesu pārskatu par darbu 2011. gadā analīze, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

2011.gadā patstāvīgu dzīvi uzsāka 748 jaunieši, no tiem, 538 pēc aprūpes pie aizbildņa, 37 pēc aprūpes audžuģimenē un 173 pēc aprūpes institūcijās.

Priekšnosacījums ikviena bērna pilnvērtīgai attīstībai ir aprūpe ģimeniskā vidē, kur bērnam ir iespējams saņemt nepieciešamo psihoemocionālo atbalstu. Pēdējo gadu laikā strauji pieaudzis audžuģimeņu skaits, kas vērojama kā pozitīva tendence ģimenes tipa aprūpes attīstībā.

2012.gada 1.janvārī valstī kopumā bija 39 bērnu aprūpes iestādes, no tām 7 ir valsts sociālās aprūpes centru filiāles, 22 pašvaldību bērnu sociālās aprūpes centri, 1 ģimenes bērnu nams un 8 nevalstisko organizāciju bērnu sociālās aprūpes centri. Joprojām ir vairāk kā 20 pašvaldību iestādes, kurās ir 40 līdz 70 bērnu iestādē, papildus ir vairākas nevalstiskās organizācijas, kuras nodrošina bērniem ārpusģimenes aprūpi, piemēram SOS Bērnu ciemati (ģimenes tipa aprūpe), Nodibinājums „Fonds Grašu bērnu ciemats”, Asociācija „Dzīvesprieks u.c.”.

No valsts budžeta tiek nodrošināti ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi institūcijās bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem līdz divu gadu vecumam, bērniem ar fiziskās un garīgās attīstības traucējumiem līdz četrus gadus vecumam un bērniem invalīdiem ar smagiem garīgās attīstī-

bas traucējumiem, kuri nav sasnieguši 18 gadu vecumu, bērnu skaits iestādēs sasniedz līdz pat 100.

ANO Vadlīnijās bērnu alternatīvai aprūpei noteikts, ka aprūpe bērniem vecumā līdz 3 gadiem jānodrošina ģimeniskā vidē. Vienlaikus saskaņā ar šo vadlīniju ieteikumiem valstis tiek aicinātas izstrādāt vienotus standartus un politiku attiecībā uz bērnu ārpusģimenes aprūpi un izstrādāt deinstitucionalizācijas stratēģiju, kas ietvertu bērnu, īpaši bērnu līdz 3 gadiem, alternatīvās aprūpes nodrošināšanu ģimeniskā vidē, kā arī ieviestu un attīstītu uz ģimeni orientētu politiku, kas stiprinātu vecāku spēju rūpēties par saviem bērniem.

Rokasgrāmatā „Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē” minēts, ka bērni, kuri ievietoti iestādēs, cieš no atpalcības personības attīstībā, traucētas komunikācijas spējas, emocionālās nepietiekamības, nepietiekamas pieķeršanās pieaugušajiem, pasivitātes un neuzticības. Nopietnas novirzes ir vērojamas bērnu intelektuālajā un motivācijas sfērā un veidojas tieksme uz neatbilstošu uzvedību. Negatīvā ietekme uz bērna attīstību institucionālajā vidē galvenokārt ir saistīta ar to, ka bērnam trūkst individuāla aprūpe un viena piesaistes persona. Pētījumi pierāda, ka tiklīdz bērns nonāk ģimeniskā aprūpē bērna attīstība progresē daudz straujāk un atveseļošanās process pēc iepriekš pārciestās vardarbības bioloģiskajā ģimenē arī notiek veiksmīgāk.⁵

Latvijā pašreiz nav izstrādāta deinstitucionalizācijas stratēģija, tomēr vairāki uzdevumi par ārpusģimenes

⁵ Rokasgrāmata „Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”

aprūpes jomas attīstību ir iekļauti Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.–2017. gadam.

Konstatētās problēmas ārpusģimenes aprūpes jomā:

1. Daļai bērnu ārpusģimenes aprūpes laikā nav pieejami audžuģimenes pakalpojumi, kā arī nav iespējams atrast aizbildni. Šiem bērniem ārpusģimenes aprūpes laikā ir jādzīvo bērnu aprūpes iestādēs, kur ģimeniskas vides nodrošināšanas iespējas ir ierobežotas.
2. Ārpusģimenes aprūpes iestāžu sniegto pakalpojumu nevar uzskatīt par pilnībā kvalitatīvu, jo pastāv personāla izglītības un kvalifikācijas nepietiekamība, bērni netiek pilnvērtīgi sagatavoti patstāvīgai dzīvei, pastāv finanšu un cilvēkresursu trūkums.
3. Lielais bērnu skaits ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās un grupās ierobežo personāla spējas apmierināt bērna individuālās vajadzības, kas nelabvēlīgi ietekmē bērna turpmāko psihisko un fizisko attīstību.
4. Latvijā ir izveidojusies situācija, kur ārpusģimenes aprūpes sistēmas kvalitāte ir vistiešākā mērā atkarīga no konkrētiem cilvēkiem un to profesionalitātes, nevis no ārpusģimenes aprūpes sistēmas kopumā.
5. Ārpusģimenes aprūpes iestādēs esošie jaunieši nav pietiekami izglītoti un apmācīti patstāvīgas dzīves uzsākšanai pēc ārpusģimenes aprūpes iestādes atstāšanas.
6. Ne visās pašvaldībās tiek veikts pilnvērtīgs profilaktiskais darbs, lai pēc iespējas samazinātu risku problēmsituāciju attīstībai ģimenēs.⁶

Vienlaikus Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2011.gada publiskajā pārskatā norādīts, ka vairākās iestādēs konstatēti vardarbības gadījumi, ir ierobežotas iespējas nodrošināt individuālu pieeju katram bērnam, darbā tiek pieļautas nepedagoģiskas darba metodes.

Veicot padziļinātu izpēti 11 bērnu ārpusģimenes aprūpes iestādēs par vardarbības risku novērtēšanu konstatēta virkne iespējamo vardarbības riska faktoru:

1. nav sociālā darba speciālista, kas varētu organizēt un veikt kvalitatīvu sociālo darbu bērnu namā; iestādē nav noteikts sociālā gadījuma vadītājs, kurš koordinētu speciālistu darbu, lai organizētu efektīvu bērnu problēmu risināšanu;
2. iestādes darbiniekiem nav izpratnes par sociālajām problēmām un sociālo darbu kopumā;

3. darbiniekiem ir daļēja izpratne par darbu komandā;
4. formāla bērnu individuālās sociālās rehabilitācijas plānu aizpildīšana dažās pozīcijās rada risku bērnu rehabilitācijai, turpmākai attīstībai un integrēšanai sabiedrībā, kas, savukārt, ir svarīgi ārpusģimenes aprūpes iestādes uzdevumi;
5. bērnu namos nav atsevišķas telpas, kurā bērniem būtu iespēja tikt ar tuviniekiem, kas kavē veiksmīgu ģimenes attiecību veidošanu;
6. ne visiem audzēkņiem ir uzticības persona iestādē;
7. daži bērni konfliktsituāciju risināšanā pielieto vardarbīgas metodes;
8. nav vienotas, konsekventas pārkāpumu konstatēšanas, izskatīšanas un sodīšanas shēmas, kas palīdzētu bērnu disciplinēšanā;
9. audzēkņi tikai daļēji apgūst patstāvīgai dzīvei nepieciešamās prasmes, netiek praktizēta sistemātiska prasmju mācīšana un apguve un audzēkņi tikai daļēji ir iesaistīti lēmumu pieņemšanā, kas apgrūtina viņiem iespēju apgūt nozīmīgu lēmumu par savu dzīvi pieņemšanas pieredzi.u.tt.⁷

Bērnu, kuri dzīvo ārpusģimenes aprūpes iestādēs, ir svarīgi pēc iespējas ātrāk un efektīvāk integrēt sabiedrībā. Šajā gadījumā atbalstam ir īpaša nozīme, bet realitātē jauniešiem trūkst atbalsts pēc ārpusģimenes aprūpes pārtraukšanas sasniedzot pilngadību, nav pieejami dati par to, cik jaunieši nonāk atkārtotā sociālā dienesta redzeslokā kā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņēmēji.

Viens no risinājumiem, lai palīdzētu jauniešiem apgūt patstāvīgai dzīvei nepieciešamās iemaņas ir aprūpe jauniešu mājās, kur jaunietis apgūst zināšanas un prasmes personīgā budžeta plānošanai, mājsaimniecības vadīšanā, sevī aprūpei un tamlīdzīgi, jo tas ir būtisks priekšnoteikums sekmīgai patstāvīgas dzīves uzsākšanai. Katru gadu Labklājības ministrija abalsta 1 jauniešu mājas izveidi. Šobrīd Latvijā darbojas vairākas jauniešu mājas.

Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijai ir 2 jauniešu mājas – Iecavā un Jelgavā. Jauniešu māju darbības nodrošināšanai ir izstrādāta jauniešu aprūpes koncepcija un daļēji patstāvīgās dzīves programma, kas nodrošina jauniešiem iespēju saņemt vajadzībām atbilstošu finansiālu un materiālu atbalstu, lai varētu pabeigt mācības iegūstot profesionālo vai augstāko izglītību arī laikā, kad jaunietis jau ir atgriezies pašvaldībā.

⁶ Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.–2017.gadam, Labklājības ministrija

⁷ Labklājības ministrijas Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2011.gada publiskais pārskats

BŪTISKĀKIE NORMATĪVIE AKTI UN POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTI BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS JOMĀ

Bērnu tiesību aizsardzības likums

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 2.pantā noteikto bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.

■ Katram bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam valsts un pašvaldība nodrošina Ministru kabineta noteiktās sociālās garantijas.

■ Ārpusģimenes aprūpes laikā jāveido bērna uzvedības, personīgās higiēnas un kulturālas saskarsmes prasme, jārada apstākļi vispārējās izglītības iegūšanai un aroda apgūšanai.

■ Izbeidzoties aizbildnībai, beidzoties bērna aprūpei audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē, pašvaldība atbilstoši likumam “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” nodrošina bāreni vai bērnu, kurš bija atstāts bez vecāku gādības, ar dzīvojamo platību un saskaņā ar Ministru kabineta noteiktajām sociālajām garantijām sniedz citu palīdzību arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.

■ Tiesības uz neizmantotajām sociālajām garantijām personai saglabājas ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums

Tiesības uz sociālo rehabilitāciju ir arī bērniem, kuri ilgstoši (ilgāk par vienu gadu) atradušies ārpusģimenes aprūpē.

2007.gada 11.novembra Ministru kabineta noteikumi nr. 857 “Noteikumi par sociālajām garantijām bārenim un bez vecāku gādības palikušajam bērnam, kurš ir ārpusģimenes aprūpē, kā arī pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās”

Noteikumi nosaka finansiālā un psihosociālā atbalsta ietvaru jauniešiem pirms un pēc ārpusģimenes aprūpes.

32.punktā noteikts, ka pašvaldība, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, sniedzot psihosociālo un materiālo atbalstu, veic nepieciešamos

pasākumus pilngadību sasniegušā bērna integrēšanai sabiedrībā.

Lai arī normatīvajos aktos ir noteikts, ka jauniešiem uzsākot patstāvīgu dzīvi ir jānodrošina psihosociālais atbalsts pašvaldībām ir ierobežotas iespējas to nodrošināt. 2010.gadā asociācija veica aptauju 21 pašvaldībā un lielākā daļa norādīja, ka pamatā pieejamas ir tikai sociālā darbinieka konsultācijas, psihologa konsultācijas un atbalsta grupas tiek nodrošinātas tikai atsevišķās pašvaldībās. Dažās pašvaldībās ir pieejams ģimenes asistenta/sociālā rehabilitētāja pakalpojums, lai nodrošinātu atbalstu dzīves prasmju, sociālo prasmju pilnveidē.

Pašlaik Latvijā atbalsta sistēma jauniešiem pēc aprūpes beigšanas ir ļoti vāja, atkarīga no pašvaldības iespējām. Šādos apstākļos aktuāls ir jautājums, kā varētu veicināt Latvijas jauniešu, kas dzīvo ārpusģimenes aprūpē un pēc tās beigšanas, drošumspeju, mazinot apdraudētības sajūtu un veicinot pārliecību, ka viņi var ietekmēt savu dzīvi un justies apmierināti ar to.

Nepietiekama atbalsta sistēma, it īpaši pēc aprūpes beigšanās, kad jauniešiem ir 18 gadu, rada augstu risku psiholoģiskām un emocionālām problēmām, kas savukārt rada atkarību izraisošo vielu lietošanu, apgrūtina iespējas iekļauties darba tirgū un ietekmē spēju veidot veselīgas attiecības.

Kā viena no papildus problēmām ir liels bezdarbnieku īpatsvars jauniešu vidū Latvijā. Piemēram, 2012. gada 1. ceturksnī darba meklētāju īpatsvars jauniešu vidū (30%) divkārt pārsniedza pārējo vecumgrupu rādītāju. Līdz ar to psihosociālajam atbalstam ir liela nozīme, lai mazinātu dažādus riskus.

2003.gada 3.jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” nosaka vispārīgās prasības bērnu aprūpes institūcijām un jauniešu mājām.

Jauniešu mājā jaunieši sagatavo patstāvīgai dzīvei ārpus institūcijas, sniedzot atbalstu:

- sociālo un praktisko dzīves prasmju attīstībā, sadzīves un pašaprūpes iemaņu apgūšanā;
- darba meklējumos un pastāvīgu ienākumu gūšanā atbilstoši situācijai darba tirgū, tai skaitā sniedzot konsultācijas un veicinot kontaktus ar darba devējiem;
- pastāvīgas dzīvesvietas atrašanās.

POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTI

Latvijā spēkā esošajos politikas plānošanas dokumentos ir identificēta problēma, ka jaunieši ir nepietiekami sagatavoti patstāvīgai dzīvei un atbalsts pēc aprūpes nav sistemātisks un mērķtiecīgs. Līdz ar to politikas plānošanas dokumentos ir izvirzīti vairāki uzdevumi, kas vērsti uz situācijas uzlabošanu.

NACIONĀLAIS ATTĪSTĪBAS PLĀNS 2014 – 2020 GADAM.

Viens no uzdevumiem cilvēku drošumspējas veicināšanai ir stiprināt alternatīvo ģimeņu (audžuģimenes, aizbildņi) kustību, pilnveidot ārpusģimenes aprūpes laikā bērnam sniegtos pakalpojumus, kā arī sekmēt ģimenisku vidi bērnu rpusinstitūcijas aprūpes iestādēs un jauniešu sagatavotību dzīvei pēc ārpusģimenes aprūpes, nodrošinot sociālā dienesta atbalstu vismaz divus gadus pēc aprūpes pārtraukšanas, ceļot arī sociālo dienestu kapacitāti

ĢIMENES VALSTS POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES 2011. – 2017.GADAM.

Pamatnostādnēs galvenie izvirzītie uzdevumi ārpusģimenes aprūpes jomā:

- Sekmēt jauniešu sagatavotību dzīvei pēc ārpusģimenes aprūpes
- Izglītot personas, kuras ikdienas darbā saskaras ar ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem
- Izglītot potenciālās audžuģimenes
- Sekmēt ģimenisku vidi ārpusģimenes aprūpes iestādēs, optimizējot iestāžu un bērnu grupu lielumu

Mērķis:

Panākt, ka pēc ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma saņemšanas bērns ir apguvis sociālās prasmes un ir spējīgs kļūt par pilnvērtīgu sabiedrības locekli ar neizkropļotu izpratni par ģimeni, tās dibināšanu, vecāku lomu tajā un bērnu audzināšanu. Pamatnostādņu rīcības plānā ir paredzēts finansējums katru gadu atbalstīt jauniešu māju izveidei.

JAUNATNES POLITIKAS PAMATNOSTĀDNES 2009. – 2018.GADAM

Tek identificētas vairākas jaunatnes grupas, kurām ir nepieciešams pastiprināts atbalsts, un turpmākajos 10 gados jāpielāgo aktivitātes, pasākumus, projektus un programmas, lai veicinātu pāreju pieaugušā statusā. Par sociālās atstumtības riskam pakļauto grupu tiek uzskatīti arī jaunieši bāreņi vai bez vecāku gādības palikušie jaunieši. Kā viens no uzdevumiem jauniešu sociālās aizsardzības nodrošināšanai ir veicināt atbalstu jauniešu patstāvīgas dzīves uzsākšanai un sekmīgai integrācijai nodarbinātībā pēc atrašanās bērnu aprūpes iestādēs kā arī veicināt iespēju bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem augt ģimenē, veicinot adopcijas un audžuģimeņu pakalpojumu attīstību.

Eiropas padomes ministru komitejas ieteikumos dalībvalstīm Nr. Rec (2005) 5 par to bērnu tiesībām, kuri dzīvo bērnu aprūpes iestādēs, notiekts, ka bērnam, kurš atstāj aprūpes iestādi, ir tiesības uz viņa vajadzību izvērtēšanu un atbilstošu pēcaprūpes atbalstu, kas atbilst mērķim nodrošināt bērna reintegrāciju ģimenē un sabiedrībā.

4. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

4.1. INFORMĀCIJA PAR RESPONDENTIEM

Kopumā anketēšanā piedalījās 100 respondentu – 50 jaunieši, kuri jau ir uzsākuši un 50 jaunieši - kuri tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi.

Respondentu, kuri jau IR UZSĀKUŠI patstāvīgu dzīvi, sociāli demogrāfisks raksturojums		
<i>Visi respondenti, n=50</i>	<i>skaitis, n=</i>	<i>%</i>
VECUMS		
17	3	6
18	4	8
19	7	14
20	9	18
21	8	16
22	7	14
23	2	4
24	8	16
28	1	2
29	1	2
DZIMUMS		
Vīrietis	16	32
Sieviete	34	68
DZĪVESVIETA		
Pilsētā	40	80
Mazpilsētā	8	16
Lauku novadā	2	4

VECUMS, KAD PAMETA ĀRPUSĢIMENES APRŪPI		
15	2	4
16	3	6
17	3	6
18	22	44
19	8	16
20	8	16
21	2	4
24	1	2
Nav atbildes	1	2

VECUMS, KAD PIRMO REIZI NONĀCA ĀRPUSĢIMENES APRŪPĒ		
0	1	2
1	3	6
2	1	2
3	3	6
4	6	12
5	6	12
6	3	6
7	5	10
8	5	10
9	4	8
11	1	2
12	3	6
13	1	2
14	3	6
15	2	4
16	1	2
17	1	2
Nav atbildes	1	2

APRŪPES VEIDS BRĪDĪ, KAD PAMETA ĀRPUSĢIMENES APRŪPI		
Aprūpes iestādē	24	48
Audžuģimenē	12	24
SOS (ģimenes vai jauniešu mājā)	17	34
Cits	3	6
Pie aizbildņa	7	14

CIK GADUS ATRADĀS ĀRPUSĢIMENES APRŪPĒ		
1–3	4	8
4–6	4	8
7–10	8	16
10 un vairāk	33	66
Nav atbildes	1	2

CIK DAUDZ VIETĀS ĀRPUSĪMENES
APRŪPES LAIKĀ PABIJA

<i>Visi respondenti, n=50</i>	<i>skaits, n=</i>	<i>%</i>
1	23	46
2	16	32
3	6	12
4	3	6
5	2	4

IZGLĪTĪBAS LĪMENIS

Nekāds	2	4
Pamatizglītība	21	42
Vidējā izglītība	26	52
Universitāte	1	2

ŠOBRĪD MĀCĀS

Jā	28	56

IR PRECĒJIES

Jā	19	38

IR BĒRNI

Jā	16	32

BĒRNU SKAITS

1	13	26
2	3	6

NODARBINĀTĪBA
ŠOBRĪD

Jā	13	64

KĀDA VEIDA DARBU
STRĀDĀ

pilna laika darbs	21	42
uz pusslodzi	7	14
sezonas/pagaidu darbs	7	14

Respondentu, kuri **GATAVOJAS UZSĀKT**
patstāvīgu dzīvi,
sociāli demogrāfisks raksturojums

<i>Visi respondenti, n=50</i>	<i>skaits, n=</i>	<i>%</i>
VECUMS		
15	6	12
16	7	14
17	7	14
18	8	16
19	10	20
20	8	16
21	1	2
22	2	4
23	1	2
DZIMUMS		
Vīrietis	31	62
Sieviete	19	38
DZĪVESVIETA		
Pilsētā	40	80
Mazpilsētā	8	16
Lauku novadā	2	4

VECUMS, KAD PIRMO REIZI NONĀCA
ĀRPUSĪMENES APRŪPĒ

0	4	8
1	1	2
2	2	4
3	2	4
4	4	8
5	7	14
6	3	6
7	5	10
8	2	4
9	1	2
10	5	10
11	4	8
12	3	6
13	1	2
14	1	2
15	3	6
17	2	4

ŠĪ BRĪŽA APRŪPES VEIDS		
Aprūpes iestādē	25	50
Audžuģimenē	1	2
SOS (ģimenes vai jauniešu mājā)	13	26
Pie aizbildņa	5	10
Cits	6	12

CIK GADUS ATRADĀS ĀRPUSĢIMENES APRŪPĒ		
Nav vēl gads	1	2
1–3	10	20
4–6	4	8
7–10	12	24
10 un vairāk	23	46

CIK DAUDZ VIETĀS ĀRPUSĢIMENES APRŪPES LAIKĀ PABIJA		
1	20	40
2	20	40
3	7	14
4	3	6

IEPRIEKŠĒJĀ ĀRPUSĢIMENES APRŪPES VIETA		
Iestādē	21	42
Audžuģimenē	10	20
SOS (ģimenes vai jauniešu mājā)	6	12
Cits veids	12	24
Pie aizbildņa	5	10

ŠOBRĪD MĀCĀS		
Jā	49	98

IZGLĪTĪBAS LĪMENIS VAI KURĀ KLASĒ/ KURSĀ MĀCĀS		
Pamatizglītība	25	50
Vidējā izglītība	14	28
Cits	11	22

NODARBINĀTĪBA ŠOBRĪD		
Jā	3	6

KĀDA VEIDA DARBU STRĀDĀ		
Uz pusslodzi	3	6
Sezonas/pagaidu darbs	6	12

APGŪST ARODIZGLĪTĪBU		
Jā	21	42

4.2. GATAVOŠANĀS PATSTĀVĪGAS DZĪVES UZSĀKŠANAI

4.2.1. Informētība par ārpusģimenes aprūpes pamešanu

Aptuveni puse jauniešu, kuri uzsākuši patstāvīgu dzīvi, par to, ka būs jāpamet ārpusģimenes aprūpe, tikuši informēti vairāk kā četrus mēnešus iepriekš, tomēr 1/5 daļa tikai 2-3 mēnešus iepriekš. Arī tie jaunieši, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, visbiežāk uzskata, ka par ārpusģimenes aprūpes pamešanas nepieciešamību jaunieši būtu jāinformē vairāk kā 4 mēnešus iepriekš. Sekojoši – tas, cik ilgu laiku iepriekš par to tiek šobrīd paziņots jauniešiem, sakrīt ar pašu jauniešu uzskatu par atbilstošāko paziņošanas laika periodu.

Jauniešiem, kuri tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, tika lūgts pamatot, kādēļ viņi uzskata, ka par nepieciešamību pamest ārpusģimenes aprūpi jāpaziņo noteiktu laiku iepriekš. Visbiežāk kā pamatojums minēta nepieciešamība laicīgi sagatavoties patstāvīgai dzīvei - atrast vietu dzīvošanai, iegādāties nepieciešamās preces, kā arī emocionāli sagatavoties.

Par to, ka būs jāpamet ārpusģimenes aprūpe, visbiežāk informējais aprūpētājs vai sociālais darbinieks. Tikai retos gadījumos tas bijis radnieks vai kāds cits institūciju darbinieks. Zīmīgi, ka patstāvīgu dzīvi jau uzsākušo jauniešu mērķa grupā salīdzinoši bieži minēts, ka neviens par to nav informējis, bet jaunieši paši izlēmuši.

Jaunieši, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, visbiežāk min, ka domājot par ārpusģimenes aprūpes pamešanu izjūt bailes, neziņu un satraukumu. Neliela daļa tomēr apgalvo, ka kopumā par to priecājas, jo būs iespēja būt patstāvīgiem un neatkarīgiem. Savukārt jauniešu, kuri jau pametuši ārpusģimenes aprūpi, mērķa grupā aptuveni vienlīdz bieži tiek stāstīts gan par pozitīvām, gan negatīvām izjūtām.

4.2.2. Iemaņas patstāvīgai dzīvei

Jaunieši, kuri jau ir uzsākuši patstāvīgu dzīvi absolūtajā vairākumā gadījumu uzskata – pirms pamest ārpusģimenes aprūpi viņiem ir bijušas ļoti labas iemaņas attiecībā uz personīgo higiēnu (90%), izvairīšanos no narkotiku atkarības (84%), drošu seksu (72%), palīdzības vai informācijas atrašanu (71%) un sevis uzturēšanu labā formā (68%). Savukārt salīdzinoši visbiežāk kā nepilnīgas jaunieši norāda informāciju seksuālo attiecību ziņā (18% novērtē, ka nav guvuši nekādas zināšanas), par izvairīšanos no smēķēšanas (16%), personiskajās attiecībās (14%) un veselīgu diētu (13%). Tai pat laikā

jānorāda - kā nepilnīgas anketā iekļautās iemaņas vērtē ne vairāk kā aptuveni 1/10 aptaujāto, sekojoši kopumā jauniešu pašnovērtējums par savām iemaņām patstāvīgai dzīvei ir izteikti pozitīvs.

Jaunieši, kuri tikai gatavojas pamest ārpusģimenes aprūpi, tika lūgti norādīt, kādas iemaņas viņiem pašlaik tiek mācītas. Absolūtais vairākums jauniešu norāda, ka viņiem pilnībā pietiekami tiek mācītas tādas iemaņas kā personīgā higiēna (76%), izvairīšanās no narkotiku atkarības (66%), personiskās attiecības (66%), izturēšanās attiecībās ar oficiālām personām (64%), jaunu draugu atrašana (64%) un izvairīšanās no alkohola atkarības (62%). Savukārt kā tādas, kuras netiek mācītas, visbiežāk norādītas iemaņas attiecībā uz seksuālajām attiecībām (28% norāda, ka tās netiek mācītas), budžeta plānošanu (26%), drošu seksu (20%) un veselīgu diētu (18%).

Jaunieši, kuri jau uzsākuši patstāvīgu dzīvi, aptaujas anketā papildus tika lūgti norādīt arī tās prasmes, kuras viņiem pietrūkušas, pamatot ārpusģimenes aprūpi. Visbiežāk jaunieši norāda, ka viņiem trūcis iemaņu personīgo finanšu plānošanā. Dažkārt norādīts arī uz nepilnīgām prasmēm darba meklēšanā un atrašanā.

4.2.3. Atbalsts un palīdzība ārpusģimenes aprūpes pamešanas periodā

Jaunieši, kuri jau uzsākuši patstāvīgu dzīvi, visbiežāk (48% gadījumu) norāda, ka lielu palīdzību ārpusģimenes aprūpes pamešanas procesa plānošanā viņiem snieguši draugi. Aptuveni 1/3 novērtē, ka lielu palīdzību viņiem snieguši aprūpes iestādes un/vai sociālais darbinieks. Samērā liela daļa jauniešu (44%) norāda, ka nelielu palīdzību sniegusi arī ģimene vai radnieki. Salīdzinoši visretāk kā palīdzības un atbalsta sniedzēji minēti skolotāji, aprūpētāji audžuģimenē vai aizbildņi.

Nedaudz atšķirīga situācija novērojama to jauniešu mērķa grupā, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi. Aptuveni puse aptaujāto šajā mērķa grupā norāda, ka lielu palīdzību viņiem sniedz aprūpes iestādes darbinieks (48%), sociālais darbinieks (46%) vai draugi (46%). Tāpat salīdzinoši bieži – 38% - tiek norādīts, ka lielu palīdzību sniedz ģimene un radnieki.

Aptaujā jaunieši tika lūgti arī norādīt, kāda veida palīdzība, viņuprāt, jauniešiem ir nepieciešama, gatavojoties ārpusģimenes aprūpes pamešanai. Absolūtais vairākums jauniešu abās mērķa grupās norāda, ka nepieciešama finansiālā palīdzība. Nereti tiek arī norādīts uz nepieciešamību sniegt informatīvu atbalstu, bet diemžēl nenorādot konkrēti, kāda informācija

jauniešiem būtu nepieciešama. *Jaunieši, kuri jau ir uzsākuši patstāvīgu dzīvi, salīdzinoši biežāk min arī nepieciešamību pēc emocionāla un morāla atbalsta.*

Papildus jaunieši tika lūgti pastāstīt, kāda palīdzība, viņuprāt, būtu aktuāla pēc tam, kad jaunieši ir jau uzsākuši dzīvot patstāvīgi. Arī šādā aspektā jauniešu atbildes ir līdzīgas jau minētajām – absolūtais vairākums norāda uz nepieciešamību pēc finansiālas palīdzības, nereti minot arī emocionālo un morālo palīdzību. Atšķirībā no palīdzības ārpusģimenes aprūpes pamešanas posmā, patstāvīgas dzīves uzsākšanas periodā par būtisku palīdzību jaunieši norāda arī darba vietas atrašanu un nodrošināšanu, kā arī dzīves vietas piešķiršanu. Tomēr jāuzsver, ka šādus palīdzības veidus minējuši ne vairāk kā 1/5 aptaujāto.

Trešais aspekts, kurā jaunieši anketā izvērtēja pieejamo atbalstu un palīdzību, bija – palīdzība, kas viņiem līdz šim ir bijusi vissvarīgākā, gatavojoties patstāvīgai dzīvei. Finansiālā palīdzība un morālais atbalsts ir visbiežāk minētie atbalsta veidi to jauniešu mērķa grupā, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi. Savukārt patstāvīgu dzīvi jau uzsākušo jauniešu mērķa grupā jaunieši norādījuši, ka no atsevišķiem cilvēkiem (piemēram, iestādes darbinieka, audžuģimenes) saņēmuši padomus, noderīgu informāciju atbalstu. Jaunieši iezīmē individuāla atbalsta nozīmi pārejas procesā uz patstāvīgu dzīvi.

„Tas ietekmēja manu nākotni, uzskatus, vērtības un materiālo stāvokli un sagatavoja mani turpmākai dzīvei”

4.2.4. Jauniešu saņemtā informācija

Tie, kuri jau ir uzsākuši patstāvīgu dzīvi, ārpusģimenes aprūpes pamešanas procesā saņēmuši pietiekami daudz informācijas par izglītību (73% novērtē, ka par to informāciju saņēmuši pietiekami), mācībām (67%), nodarbinātību (66%), mājokli (64%) un veselību (60%). Nedaudz retāk – par personīgo un emocionālo attīstību (51%) un finanšu atbalstu (42%). Tai pat laikā jāuzsver, ka kopumā 27% jauniešu norādījuši, ka nav saņēmuši informāciju par personīgo un emocionālo attīstību.

Līdzīga ir situācija arī to jauniešu mērķa grupā, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi. Vairāk kā puse norāda, ka saņem pietiekami informācijas par mācībām (69%), izglītību (67%), veselību (65%) un mājokli (57%). Nedaudz retāk tiek atzīts, ka pietiekama ir arī informācija par nodarbinātību (53%), personīgo un emocionālo attīstību (51%) un finanšu atbalstu (41%). Tai pat laikā šajā mērķa grupā izteikti liels – 31% - ir to

jauniešu īpatsvars, kuri apgalvojuši, ka nesaņem informāciju par mājokli.

Aptaujā jaunieši tika lūgti arī norādīt, kāda papildus palīdzība viņiem ir vai būtu bijusi nepieciešama. Absolūtais vairākums jauniešu abās mērķa grupās minējuši, ka nepieciešama finansiālā palīdzība. Patstāvīgu dzīvi jau uzsākušo jauniešu mērķa grupā nereti norādīts arī, ka būtu bijusi nepieciešama informācija par iespējām atrast darbu un/vai mājokli, savukārt to jauniešu vidū, kuri šobrīd gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, salīdzinoši bieži norādīts, ka visu nepieciešamo palīdzību šobrīd saņem un nekas papildus nav nepieciešams.

4.2.5. Gatavība uzsākt patstāvīgu dzīvi

Tikai aptuveni 1/4 daļa aptaujāto jauniešu abās mērķa grupās uzskata, ka patstāvīgu dzīvi jaunieši ir gatavi sākt 18 gadu vai nedaudz agrākā vecumā. Nedaudz vairāk kā 1/2 jauniešu abās mērķa grupās par patstāvīgas dzīves uzsākšanai atbilstošu uzskata 19-21 gada vecumu. 1/5 jauniešu savukārt novērtējuši, ka patstāvīgu dzīvi jaunieši gatavi uzsākt ne agrāk kā 22 gadu vecumā. Kopumā novērojams, ka abu mērķa grupu jauniešu novērtējumi ir līdzīgi un nav novērojamas būtiskas viedokļu atšķirības.

4.3. FINANŠU STĀVOKLIS

4.3.1. Finanšu palīdzības pieejamība un pietiekamība

Absolūtais vairākums patstāvīgu dzīvi uzsākušo jauniešu – 86% - novērtē, ka nauda, kuru viņi saņēmuši pamatot ārpusģimenes aprūpi ir bijusi pietiekama pārtikai. Aptuveni 2/3 saņemto naudu vērtē kā pietiekamu arī transportam (67%) un apģērbam (63%). Aptuveni 1/2 jauniešu ar saņemto naudu bijis pietiekami arī draudzības uzturēšanai, izglītībai un mācībām, kā arī mājoklim un brīvā laika pavadīšanai. Ģimenes attiecību uzturēšana ir vienīgā anketā iekļautā vērtējuma kategorija, par kuru vairāk kā 1/2 jauniešu norāda, ka saņemtā nauda bijusi nepietiekama.

Dotos datus iespējams analizēt arī negatīvo atbilstu aspektā, vērtējot, kurās kategorijās ir lielākais to jauniešu īpatsvars, kuri novērtē, ka saņemtā nauda ir bijusi pilnībā nepietiekama. Šādā aspektā novērojams, ka salīdzinoši visvairāk jauniešu – 37% - uzskatījuši, ka saņemtā nauda ir nepietiekama izglītībai un mācībām. Vēl aptuveni 1/4 aptaujāto novērtē, ka nauda ir pilnībā nepietiekama draudzības uzturēšanai (23%) un brīvajam laikam un hobijiem (22%).

Vairākums - 64% - patstāvīgu dzīvi uzsākušo jauniešu šobrīd saņem naudu, strādājot algotu darbu. Tai pat laikā izteikti liels – 54% - ir arī to jauniešu īpatsvars, kuri saņem sociālos pabalstus (jāuzsver, ka bezdarbnieka

pabalstu saņem tikai 14%), kas nozīmē, ka pat daļa to jauniešu, kuri strādā algotu darbu, papildus saņem arī sociālos pabalstus. Salīdzinoši liela daļa jauniešu saņem arī finanšu palīdzību no draugiem (24%) un ģimenes (20%).

Absolūtais vairākums patstāvīgu dzīvi uzsākušo jauniešu – 92% - novērtē, ka viņu ienākumi ir pietiekami pārtikas iegādei. Vairākumam (70%) pietiek finanšu līdzekļu arī transportam. Pārējās anketā iekļautajās vērtējuma kategorijās izteikti liels ir to jauniešu īpatsvars, kuriem ienākumi nav pietiekami, lai gan lielākā daļa novērtē, ka spēj segt savus izdevumus tajos. Mājoklim, apģērbam, izglītībai un veselībai aptuveni 60% jauniešu ir pietiekami finanšu līdzekļi, kamēr visās nosauktajās izdevumu kategorijās aptuveni 2/5 jauniešu tomēr vērtē, ka viņu ienākumi ir nepietiekami izdevumu segšanai. Vienlaikus – ir tikai viena izdevumu kategorija – brīvais laiks – par kuru lielākā daļa aptaujāto (60%) novērtē, ka finanšu līdzekļi ir nepietiekami.

Papildus iespējams analizēt arī atsevišķi tās izdevumu kategorijas, par kurām sniegts vērtējums, ka finanšu līdzekļi tajās ir pilnībā nepietiekami. *Salīdzinoši lielākais negatīvo vērtējumu īpatsvars novērojams divās izdevumu kategorijās – 22% jauniešu novērtē, ka viņu ienākumi ir pilnībā nepietiekami izglītībai un mācībām, bet 12% - brīvajam laikam.*

4.3.2. Spēja laicīgi veikt maksājumus

Sniegtajos novērtējumos par spēju laicīgi veikt savus maksājumus novērojamas izteiktas atšķirības abās jauniešu mērķa grupās – vairākums (72%) jauniešu, kuri vēl tikai gatavojas sākt patstāvīgu dzīvi, apgalvo, ka pilnībā spēj veikt laicīgi maksājumus, kamēr patstāvīgu dzīvi jau uzsākušo jauniešu mērķa grupā šādu vērtējumu snieguši tikai 46% aptaujāto. Grūtības veikt maksājumus laicīgi ir kopumā 18% patstāvīgu dzīvi uzsākušajiem un tikai 8% to, kuri vēl atrodas ārpusģimenes aprūpē.

Visiem patstāvīgu dzīvi uzsākušajiem jauniešiem ir parādi, kamēr to vidū, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, 36% ir tādu, kuriem nav parādu. Pilnībā savus parādus var atmaksāt tikai 1/2 jauniešu abās mērķa grupās. Grūtības atmaksāt parādus ir tikai 6% to, kuri vēl atrodas ārpusģimenes aprūpē, bet 22% to, kuri jau uzsākuši patstāvīgu dzīvi.

Aptaujā jaunieši tika lūgti arī novērtēt, kas, viņuprāt, palīdz jauniešiem iztikt bez parādiem. Visbiežāk jaunieši min divas atbildes – darbs un draugi. Patstāvīgu dzīvi jau uzsākušo jauniešu mērķa grupā bieži minēta atbilde ir arī budžeta plānošana.

4.4. MĀJOKLIS

4.4.1. Mājoklis pēc ārpusģimenes aprūpes

Tikai 26% jauniešu, pametot ārpusģimenes aprūpi, pārcēlušies uz personīgo dzīvokli. Vēl 20% - uz dzīvokli daļēji patstāvīgai dzīvei. 14% jauniešu dzīvojuši studentu hostelī, 10% - ģimenē, bet 4% - sociālajā mājā. Aptuveni 1/4 aptaujāto minējuši dažādas citas atbildes, starp kurām visbiežāk norādīts, ka pirmais mājoklis bijis radnieku vai draugu dzīvoklis.

Tikai aptuveni 1/3 jauniešu savā pirmajā mājoklī pēc ārpusģimenes aprūpes pamešanas dzīvojuši ilgāk par vienu gadu, kamēr 28% - ne ilgāk par pusgadu un 34% - ne ilgāk par gadu.

4.4.2. Palīdzība ar mājokli saistītos jautājumos

Ar mājokli saistītos jautājumos patstāvīgu dzīvi uzsākušajiem jauniešiem visbiežāk palīdzējuši risināt radnieki un ģimenes locekļi (35% jauniešu novērtējuši, ka viņi snieguši lielu, bet 27% - ka nelielu palīdzību), draugi (attiecīgi – 33% un 42%), kā arī sociālie darbinieki (19% un 48%).

Jaunieši aptaujā arī skaidrojuši, kādēļ šo personu palīdzība bijusi noderīga. Visbiežāk norādīts, ka minētās personas palīdzējušas ar informāciju (par mājokļa atrašanu, izmaksām u. tml.), kā arī sniegušas palīdzību pārceļoties. Retos gadījumos minēts arī, ka sniegta finansiāla palīdzība mājokļa izmaksu segšanai.

Papildus jauniešiem tika vaicāts, kurš viņiem palīdzējis piemērota mājokļa atrašanā. Visbiežāk norādīts, ka palīdzību snieguši draugi, ģimene un radnieki, kā arī institūciju darbinieki (bāriņtiesa, sociālais dienests, pašvaldība).

4.4.3. Mājoklis pašreiz

Patstāvīgu dzīvi uzsākušie jaunieši visbiežāk dzīvo personīgajā dzīvoklī (30%) vai dzīvoklī daļēji patstāvīgai dzīvei (14%). Aptuveni 1/10 aptaujāto dzīvo ģimenē vai sociālajā mājā. Savukārt lielākā daļa no tiem, kas minējuši dažādas citas atbildes, ir dzīvokli vai arī dzīvo pie radniekiem vai draugiem.

Salīdzinoši lielākā daļa jauniešu – 40% - savā pašreizējā mājoklī dzīvo ne ilgāk kā sešus mēnešus, 24% - no pusgada līdz gadam, bet 34% - vairāk kā gadu.

Absolūtais vairākums jauniešu ir apmierināti ar gandrīz visiem anketā iekļautajiem mājokļa novērtēšanas aspektiem, vizitēti – ar higiēnu (96% to novērtē kā pietiekamu), drošību (86%), veikalus un citu pakalpojumu tuvumu (84%), mājsaimniecības aprīkojumu (84%) un privāto telpu (82%). *Vienīgie aspekti, kuros liela daļa jauniešu negatīvi vērtē savu mājokli ir – tuvums izglītības iestādei (53% negatīvu vērtējumu) un ģimenei, draugiem (54%). Salīdzinoši liels negatīvu vērtējumu īpatsvars ir arī attiecībā uz tuvumu darbam – 43% to vērtē neapmierinoši.*

Būtiski uzsvērt – kopumā 77% jauniešu novērtē pozitīvi arī mājokļa pieejamību, apgalvojot, ka savu esošo mājokli var atļauties. Šajā aspektā tikai 23% snieguši negatīvus vērtējumus.

4.4.4. Problēmas saistībā ar mājokli

Aptuveni 2/3 no patstāvīgu dzīvi uzsākušajiem jauniešiem ir sastapušies ar dažādām problēmām saistībā ar mājokli. Visbiežāk jaunieši norāda uz problēmām, kas saistītas ar finanšu ierobežotību – nespēja apmaksāt rēķinus, pārāk liela īres maksa par dzīvokli, finanšu nepietiekamība mājsaimniecības preču iegādei u.tml. Retāk, bet arī salīdzinoši bieži minētas dažādas problēmas saistībā ar mājokļa atrašanu un pieejamību, kā arī labiekārtotību (ērtību trūkums mājoklī).

4.4.5. Vēlamais mājoklis

Absolūtais vairākums (84%) jauniešu, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, vēlētos dzīvot personīgā vai īrētā dzīvoklī. Tikai ne vairāk kā 1/10 aptaujāto jauniešu kā sev vēlamākos izvēlas citus mājokļu veidus.

4.4.6. Gatavība pārcelties uz mājokli pēc ārpusģimenes aprūpes pamešanas

Jauniešiem, kuri šobrīd vēl atrodas ārpusģimenes aprūpē, aptaujā tika vaicāts arī, vai viņi zina, kurp pārcelsies dzīvot pēc aprūpes pamešanas. Tikai neliela

daļa varējuši sniegt apstiprinošu atbildi, pie tam – pat tie, kuri minējuši konkrētas atbildes, visbiežāk norāda ļoti vispārīgi, nevis kā konkrētus, reālus plānus par savu nākamo dzīvesvietu. Visbiežāk jaunieši paļaujas, ka pašvaldība piešķirs dzīvokli, kā arī cer vai plāno, ka varēs apmesties pie draugiem.

4.5. VESELĪBA UN LABSAJŪTA

4.5.1. Emocionālā un fiziskā labsajūta

Absolūtais vairākums jauniešu abās mērķa grupās novērtē, ka lielākoties jūtas labi – šādu atbildi snieguši 76% jauniešu, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, un 68% to, kuri jau pametuši ārpusģimenes aprūpi. Tādu, kuri labi jūtas ne pārāk bieži vai tikai reizēm, abās mērķa grupās ir mazāk kā 1/3.

Tāpat kā par labsajūtu kopumā, arī fiziskās veselības aspektā absolūtais vairākums jauniešu sniedz pozitīvus vērtējumus – 98% to, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi un 96% to, kuri jau to ir uzsākuši, novērtē, ka viņu fiziskā veselība ir ļoti vai pietiekami laba.

Tāpat kā fizisko, arī garīgo veselību absolūtais vairākums jauniešu vērtē pozitīvi - 96% to, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi un 90% to, kuri jau to ir uzsākuši, novērtē, ka viņu garīgā veselība ir ļoti vai pietiekami laba. Tai pat laikā jāvērs uzmanība, ka 8% patstāvīgo dzīvi uzsākušo sniedz vērtējumu, ka viņu garīgā veselība ir kopumā slikta.

To, ka šobrīd savā dzīvē jūtas droši, izteikti biežāk atzīst patstāvīgu dzīvi uzsākušie jaunieši - pozitīvu vērtējumu snieguši 64% jauniešu, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, un 84% to, kuri jau pametuši ārpusģimenes aprūpi.

Aptaujā jaunieši tika lūgti arī pamatot savu vērtējumu par drošību ikdienas dzīvē. *Jauniešiem, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, drošības sajūtu visbiežāk sniedz draugi un tuvi cilvēki, kuri gatavi palīdzēt un atbalstīt. Savukārt patstāvīgu dzīvi jau uzsākušajiem – nodrošinātība ar labu darbu, ģimenes un/vai kopdzīves partnera atbalsts, kā arī nodrošinātība ar mājokli.*

4.5.2. Negatīvais ikdienas dzīvē

Aptaujā abu mērķa grupu jaunieši tika lūgti minēt, kas ir tas viņu ikdienas dzīvē, kas viņus visvairāk apbēdina. Jaunieši, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, visbiežāk norāda, ka viņus apbēdina pats fakts, ka viņiem nav vecāku un jādzīvo ārpusģimenes aprūpē. Jāuzsver arī,

ka aptuveni katrs trešais jauniešs nav vēlējies sniegt atbildi uz šo jautājumu. Ļoti dažādas savukārt ir atbildes patstāvīgu dzīvi jau uzsākušo jauniešu mērķa grupā – šeit nav iespējams izdalīt kādas konkrētas visbiežāk sniegtas atbildes, jaunieši norādījuši, ka viņus apbēdina gan problēmas ar darba atrašanu, gan mājošanas jautājumi, gan privātās dzīves jautājumi.

Piemēram, bezdarbs, draugu ciešanas, problēmas ar dzīves vietas nodrošinājumu, vairāki minējuši dzīvi tālu no māsām un brāļiem. Vienlaikus jaunieši norādījuši dažādus iemeslus, kāpēc jūtas apbēdināti, daži norāda, ka aizejot pārāk agri no iestādes pieļāvuši kļūdu, grūti apvienot mācības ar darbu, nav naudas un jādzīvo uz citu rēķina.

4.5.3. Pozitīvais ikdienas dzīvē

Jaunieši aptaujā tika lūgti minēt arī to, kādi panākumi viņus visvairāk priecē dzīvē. Patstāvīgu dzīvi uzsākušo mērķa grupā absolūtais vairākums kā panākumu min darba atrašanu. Tāpat izteikti bieži kā panākumi tiek minēta skolas absolvēšana, izglītības ieguve, kā arī pašu bērni. Savukārt ārpusģimenes aprūpē vēl dzīvojošo jauniešu vidū visbiežāk norādīts, ka būtiskākie panākumi saistīti ar mācībām un sporta aktivitātēm.

4.5.4. Atšķirības starp ārpusģimenes aprūpi un patstāvīgu dzīvi

Patstāvīgu dzīvi uzsākušie jaunieši vērtē, ka būtiskākā atšķirība starp dzīvi ārpusģimenes aprūpē un šobrīd, ir iegūtā patstāvība un neatkarība. Tai pat laikā tā tiek vērtēta neviennozīmīgi – no vienas puses, pozitīvi vērtējot faktu, ka iespējams patstāvīgi lemt par ar sevi saistītiem jautājumiem, neatskaitoties nevienam un nejūtoties ierobežotiem, bet, no otras puses, izsakoties kritiski par to, ka šāda patstāvība prasa arī lielu atbildību, kas dažkārt šķiet apgrūtināša.

Līdzīgas atbildes sniedz arī tie jaunieši, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi. Šajā mērķa grupā gan novērojams, ka pamatā tiek uzsvērts patstāvības negatīvais aspekts – atbildības par sevi un savu dzīvi uzņemšanās. Novērojams, ka jauniešiem tas rada stresu un baļu izjūtas, kā arī bieži vien atbildēs novērojama neziņa par to, kas jauniešus sagaida patstāvīgā dzīvē.

4.6. BRĪVAIS LAIKS

Aptuveni 1/2 jauniešu abās mērķa grupās, atrodoties ārpusģimenes aprūpē, daudz nodarbojušies ar fiziskām aktivitātēm. Vēl 38% to darījuši nedaudz. Tikai pavisam neliela daļa ir tādu, kuri to nav darījuši nemaz.

Patstāvīgu dzīvi uzsākušo jauniešu mērķa grupā novērojams, ka fizisko aktivitāšu apjoms sarūk pēc ārpusģimenes aprūpes pamešanas – ja aprūpē esot, ar fiziskām aktivitātēm nodarbojušies aptuveni 1/2 jauniešu, tad pametot aprūpi, šādu jauniešu īpatsvars samazinās līdz aptuveni 1/3. Vienlaikus tādu jauniešu, kuri ar fiziskām aktivitātēm nenodarbojas nemaz, īpatsvars, pieaug no 4% uz 22%.

Jaunieši, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, visbiežāk kā būtiskākās sava brīvā laika aktivitātes nosauc futbolu, basketbolu, florbolu un volejbolu. Dažkārt tiek minētas arī tikšanās ar draugiem. Kopumā novērojams, ka absolūtajā vairākumā gadījumu tās ir dažādas sportiskas aktivitātes. Arī patstāvīgu dzīvi jau uzsākušo jauniešu mērķa grupā sports ir salīdzinoši visbiežāk minētā aktivitāte, lai gan nosaukta ievērojami retāk kā ārpusģimenes aprūpē esošo jauniešu mērķa grupā. Patstāvīgi dzīvojošie jaunieši min arī dažādas citas brīvā laika aktivitātes – laika pavadīšana ar saviem bērniem, dzīvniekiem, pastaigas, dažādi kursi, dators u.c., - tomēr tās ir vairāk individuālas, kuras netiek nosauktas izteikti bieži.

4.7. ATTIECĪBAS AR DRAUGIEM UN ĢIMENI

4.7.1. Atbalsta sniedzēji

Abās jauniešu mērķa grupās lielākie atbalsta sniedzēji ir draugi – to, ka draugi sniedz lielu palīdzību, novērtē 66% jauniešu, kuri gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, un 54% to, kuri jau pametuši ārpusģimenes aprūpi. Salīdzinoši liels (35%) ir arī to patstāvīgā dzīvē esošo jauniešu īpatsvars, kuri novērtē, ka lielu palīdzību sniedz brāļi

un māsas. Savukārt ārpusģimenes aprūpē vēl esošajiem jauniešiem lielu palīdzību sniedz arī sociālais darbinieks (34%) un mājas/aprūpes personāls (32%). Dažādu citu personu atbalsts ievērojami retāk vērtēts kā liels. Kā personas, kas nesniedz nekādu palīdzību, abās mērķa grupās visbiežāk vērtēti skolotāji un bioloģiskā ģimene vai ģimenes radnieki.

Uz jautājumu, ar ko runā, ja jūtas nelaimīgs, abu mērķa grupu jaunieši visbiežāk atbildējuši, ka ar draugiem. Nereti minēti arī brāļi un māsas. Tikai daži jaunieši norādījuši, ka tādos gadījumos vēršas pie sociālā darbinieka, psihologa vai cita speciālista. Tai pat laikā jāuzsver, ka izteikti reti bijuši tie gadījumi, kad jaunieši norāda, ka problemātiskās situācijās nevēršas ne pie viena un cenšas tikt galā tikai saviem spēkiem.

4.7.2. Attiecības ar radniekiem

Absolūtais vairākums (aptuveni 70%) jauniešu abās mērķa grupās apgalvo, ka viņiem ir labas vai normālas attiecības ar saviem brāļiem un māsām. Tāpat lielākā daļa (aptuveni 2/3) novērtē pozitīvi savas attiecības ar radniekiem. Savukārt to, ka attiecības ir labas vai normālas ar bioloģiskajiem vecākiem, apgalvojuši 49% ārpusģimenes aprūpē un 42% patstāvīgā dzīvē esošo jauniešu.

Atbalstu no savas bioloģiskās ģimenes saņem aptuveni 1/3 jauniešu abās mērķa grupās. Visbiežāk tas ir morāls un emocionāls atbalsts, bet nereti – arī finansiāls.

4.7.3. Domas par pašu ģimeni un bērniem

Aptaujā jaunieši tika lūgti pastāstīt, ko domā par to, ka viņiem varētu būt pašu ģimene un bērni. Absolūtais vairākums jauniešu abās mērķa grupās novērtējuši, ka ģimene ir viena no viņu būtiskākajām vērtībām un noteikti vēlētos veidot noturīgas un sirsnīgas partnerattiecības, dibināt ģimeni un audzināt vienu vai

divus bērnus (jāpiebilst – daļa jauniešu tomēr norāda, ka bērnus vēlētos, bet ne tuvākajā laikā). Jāpiemin arī, ka daļai patstāvīgā dzīvē jau esošo jaunieši jau šobrīd ir savi bērni.

4.8. POZITĪVAIS UN NEGATĪVAIS DZĪVEI ĀRPUSĢIMENES APRŪPĒ

Vaicāti, kāda ir cilvēku reakcija, kad viņi uzzina, ka jauniešis ir atradies ārpusģimenes aprūpē, lielākā daļa jauniešu novērtē, ka tā visbiežāk ir neitrāla. Tāpat liela daļa jauniešu norāda, ka paši ar šādu personīgu informāciju par sevi nedalās. To, ka cilvēku reakcija ir negatīva, aptaujā norādījuši tikai nedaudzi abu mērķa grupu jaunieši.

Uz jautājumu, kā jaunieši vēlētos, lai viņus uzlūko citi cilvēki, visbiežāk saņemtās atbildes ir – ‘kā parastu cilvēku’, ‘kā normālu cilvēku’, ‘tāpat kā pārējos’. Dažādas citas atbildes minētas izteikti retos gadījumos. Sekojoši – kopumā novērojams, ka jaunieši izjūt zināma veida ‘zīmogu’ atrašanās ārpusģimenes aprūpē fakta dēļ.

Lūgti nosaukt, kas ir labās lietas dzīvojot ārpusģimenes aprūpē, visbiežāk jaunieši norāda, ka tās saistītas ar bezrūpību, visa gatava pieejamību, bezmaksas dzīvi un sadzīvi. Tāpat ārpusģimenes aprūpē pozitīvo jaunieši saskata plašajā draugu lokā, iespējā būt kopā ar citiem jauniešiem. Tie, kuri auguši ģimeniskā vidē vairāk norāda uz saņemto emocionālo atbalstu un attiecībām.

Savukārt kā galvenās problēmas ārpusģimenes aprūpē jaunieši nosauc kontroli, pārāk stingru uzraudzību, ierobežojumus un dažādus noteikumus, kas jāievēro, kā arī mīlestības un uzmanības trūkumu, grūtības sadzīvot ar citiem bērniem, un to, ka kabatas nauda pārāk maza, lai sagatavotos patstāvīgai dzīvei. Būtiski, ka tikai pavisam neliela daļa jauniešu apgalvojuši, ka nekādu problēmu nav, kamēr lielākā daļa kādas tomēr nosaukuši.

4.9. NĀKOTNES EKSPEKTĀCIJAS

Atrast labu darbu, iegūt izglītību, dibināt ģimeni – tās ir trīs būtiskākās tēmas, par kurām jaunieši runā, vaicāti, kādas ir vai bija viņu nākotnes cerības, atrodoties ārpusģimenes aprūpē. Patstāvīgu dzīvi uzsākušie jaunieši tika lūgti arī novērtēt, cik ļoti viņu dzīve līdzinās cerībām, kādas viņiem bijušas – lielākā daļa novērtē, ka cerības piepildījušās vismaz daļēji. Tādu, kuri snieguši pesimistisku vērtējumu, bijis salīdzinoši maz. Savukārt jaunieši, kuri tikai gatavojas pamest ārpusģimenes aprūpi, tika lūgti novērtēt, cik, viņuprāt, grūti būs piepildīt savas cerības – vairāk kā puse jauniešu novērtē, ka tas būs

grūti vai ļoti grūti, tomēr salīdzinoši daudz ir arī tādu, kuri sniedz optimistiskus vērtējumus, uzskatot, ka visu iespējams sasniegt, ja iegulda pūles un cenšas.

Abu mērķu grupu jaunieši norāda, ka finansiāla palīdzība un morāls atbalsts būtu tas, kas viņiem palīdzētu savas cerības sasniegt. Konkrētākus palīdzības un atbalsta veidus aptaujā jaunieši nav minējuši.

Abu mērķa grupu jaunieši tika lūgti arī konkrētāk norādīt, ko vēlētos sasniegt tuvāko piecu gadu laikā dažādos dzīves aspektos:

	GATAVOJAS	UZSĀKUŠI
IZGLĪTĪBA	Iegūt augstāko izglītību.	Iegūt augstāko izglītību (šai mērķa grupā nereti norādīts konkrētāk, ka vēlas iegūt maģistra grādu).
NODARBINĀTĪBA	Atrast stabilu, labi apmaksātu darbu. Tikai viens jauniešis minējis, ka vēlas dibināt savu uzņēmumu.	Atrast stabilu darbu. Bieži minēts, ka vēlas atrast labāk apmaksātu darbu kā esošais. Arī šajā mērķa grupā tikai viens aptaujātais minējis, ka vēlas dibināt savu uzņēmumu.
PERSONĪGĀS ATTIECĪBAS	Dzīvot kopā ar draugu/draudzeni, izveidot stabilas attiecības. Laulības, ģimeni vai bērnus piemin tikai daži jaunieši.	Apprecēties, veidot ģimeni, veidot stabilas partnerattiecības, audzināt bērnus.
VESELĪBA UN LABKLĀJĪBA	Neslimot, saglabāt labu veselību. Konkrētākus plānus jaunieši nenorāda.	Neslimot, saglabāt labu veselību. Konkrētākus plānus jaunieši nenorāda.

Patstāvīgā dzīvē esošie jaunieši aptaujā tika lūgti minēt, kas ir svarīgākais, ko viņi no dzīves ir iemācījušies kopš pametuši ārpusģimenes aprūpi – gandrīz visi aptaujātie jaunieši norāda, ka galvenā mācība ir, ka paļauties var tikai uz sevi un neviens cits nepalīdzēs.

Jaunieši, kuri vēl tikai gatavojas uzsākt patstāvīgu dzīvi, labprāt vēlētos saņemt padomus no jauniešiem, kuri jau pametuši ārpusģimenes aprūpi. Visbiežāk tiek izteikta interese uzzināt par jauniešu pieredzi, pamatot ārpusģimenes aprūpi – par to, ar kādām grūtībām saskārušies un kā tās risinājuši.

5. DAŽI LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

Latvijā ir vairākas pašvaldības, organizācijas un iestādes, kurās atbalsta pakalpojumiem jauniešiem tiek pievērsta īpaša uzmanība. Vienaudžu izpētes projekta ietvaros, pēc jauniešu atsauksmēm minēsim trīs organizācijas: Nodibinājumu „Fonds Grašu bērnu ciemats”, Biedrību „Asciācija Dzīvesprieks” un Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācijas jauniešu mājas.

Nodibinājums „Fonds Grašu bērnu ciemats”

Bērni dzīvo trijās mājiņās, kuras pielāgotas viņu vajadzībām. Dzīve pietuvināta ģimeniskai videi. Mērķis ir palīdzēt bērniem augt, atgūt uzticību un justies drošībā. Dzīve Grašu bērnu ciematā ir organizēta tā, lai audzēkņi spētu iegūt nepieciešamās dzīves prasmes. Bērni iemācās uzņemties atbildību, piedaloties ikdienas darbos. Katram audzēknim ir savi pienākumi mājiņā, fermā un pie teritorijas sakopšanas. Grašu bērnu ciemata audzēkņi tiek iedrošināti un atbalstīti turpināt mācīties vai studēt. Studējošajiem audzēkņiem ir nodrošināta dzīvesvieta sociālajā jauniešu grupas dzīvoklī Rīgā.

Kontakti: Tel. +371 64852702, Fax +371 64852081
Vadītāja Sandra Stāde, Mob. +371 29411312;
E-pasts: sandra@stade.lv
Mājas lapa: www.grasufonds.lv

Biedrība „Asociācija Dzīvesprieks”

Sociālās rehabilitācijas programma un arodizglītība jauniešiem. Programmas pamatprincipi ir balstīti uz drošas vides radīšanu un iespēju veidot stabilas attiecības. Programmu veido trīs savstarpēji saistītu programmu kopums: profesionālā izglītība, dzīves izglītība un individuālās izaugsmes programmas. Roberts: «Dzīvesprieks ir vieta, kur ir iespēja atdzimt domām, sapņiem un dzīvei.» Rūta: «Ikviens var kļūt par to, ko tas vēlas, vien jārēķinās ar pacietību». Mairita: «Man prieks, ka esmu tādā skolā, kā Dzīvesprieks! Un man te ļoti patīk.»

Kontakti:

E-pasts: dzivesprieks@dzivesprieks.lv
Tel. +371 63155103, Mob. +371 29356500

Biedrības „Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija” jauniešu mājas.

Šobrīd darbojas divas SOS jauniešu mājas – Jelgavā un Iecavā. Jauniešu aprūpes mērķis ir izaudzināt patstāvīgus un neatkarīgus sabiedrības locekļus. Jauniešu mājā jauniešiem tiek nodrošināta palīdzība un atbalsts izglītības ieguvē un profesijas izvēlē, koncentrējoties uz katra jaunieša individuālajām spējām un talantiem. Viens no uzdevumiem ir palīdzēt atrast darbu un atbalstīt kontaktu veidošanā ar atbildīgajām iestādēm, piemēram, dzīvokļa jautājuma risināšanā. Atbalsts, kuru saņem

jaunieši ir atkarīgs no katra jaunieša individuālās situācijas. Jauniešiem tiek nodrošināta iespēja piedalīties daļēji patstāvīgas dzīves programmā līdz pat 25 gadu vecumam, kā arī iespēja saņemt pēcaprūpes atbalstu. Daļēji patstāvīgas dzīves programma ietver psiholoģisko un finansiālo atbalstu laikā, kamēr jauniešis apgūst profesionālo vai augstāko izglītību un dzīvo jau pašvaldības piešķirtā vai izrētā dzīvoklī patstāvīgi.

Kontakti: Cēsu iela 31 k-3, Rīga, LV 1012
Tel. 67378353, Fax 67709620;
E-pasts: kristine.veispale@sosbca.lv

6. REKOMENDĀCIJAS NORMATĪVO AKTU UN PRAKSES PILNVEIDOŠANAI

ANO Vadlīnijās bērnu alternatīvai aprūpei noteikti šādi principi attiecībā uz jauniešu sagatavošanu patstāvīgai dzīvei:

1. Iestādēm un organizācijām vajadzētu būt skaidrai izstrādātai politikai un ieviestām atbilstošām procedūrām, kas attiecas uz darbu ar bērniem, lai nodrošinātu atbilstošu pēcaprūpes pakalpojumu un/vai uzraudzību. Aprūpes pakalpojuma sniegšanas laikā vajadzētu sistemātiski trenēt bērnu pašpalāvības attīstību un veicināt viņu integrēšanos sabiedrībā īpaši caur sociālo un dzīves prasmju apguvi, kuras tiek iegūtas piedaloties vietējās sabiedrības dzīvē.

2. Plānojot pārejas procesu no aprūpes uz patstāvīgu dzīvi, vajadzētu ņemt vērā bērna dzimumu, vecumu, briedumu un citus apstākļus, kas to var ietekmēt. Pārejas procesā jāiekļauj konsultācijas un atbalsts, sevišķi ar mērķi novērst iespējamu ekspluatāciju. Bērnus, kuri drīz pametīs aprūpi, vajadzētu iedrošināt iesaistīties savas patstāvīgās dzīves plānošanā. Bērniem ar īpašām vajadzībām, piemēram, invaliditāti, vajadzētu saņemt atbilstošu atbalsta sistēmu/tīklu tādējādi novēršot nevajadzīgu institucionalizāciju. Izmantojot dažādus resursus, vajadzētu iedrošināt publisko un privāto sektoru nodarbināt bērnus no dažāda veida aprūpes, īpaši bērnus ar invaliditāti.

3. Īpašas pūles vajadzētu pielikt, lai nodrošinātu katru bērnu, kad vien iespējams, ar īpašu atbalsta personu, kas atbalstītu viņa/ viņas patstāvīgas dzīves uzsākšanu.

4. Pēcaprūpi vajadzētu sagatavot un plānot pēc iespējas ātrāk un jebkurā gadījumā tam vajadzētu notikt krietni ātrāk nekā bērns atstāj aprūpi.

5. Iesāktajām izglītības un profesionālās apmācības iespējām vajadzētu kļūt par daļu no dzīves prasmju apmācības jauniešiem, kuri aiziet no aprūpes, ar mērķi veicināt viņu finansiālo neatkarību un veidot pašu ienākumus.

6. Jauniešiem jānodrošina iespēja saņemt sociālos, juridiskos un veselības aprūpes pakalpojumus, kopā ar atbilstošu finansiālo atbalstu, aizejot no aprūpes un pēcaprūpes laikā.

Apkopojot vienaudžu izpētes projektā iegūto informāciju par jauniešu vajadzībām un esošās atbalsta sistēmas

nepilnībām, kā arī asociācijas pieredzi realizējot kampaņu „Patstāvīga dzīve” un ņemot vērā ANO Vadlīnijās bērnu alternatīvai aprūpei noteikto, ir sagatavoti ieteikumi situācijas uzlabošanai:

VISPĀRĪGIE PRIEKŠLIKUMI

✓ Jāapkopo dati par to, cik jaunieši uzsākot patstāvīgu dzīvi nonāk sociālajā dienestā kā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņēmēji, izņemot normatīvajos aktos noteiktos gadījumus, kad jaunieši saņem sociālās garantijas.

✓ Lai uzlabotu jauniešu sagatavotību patstāvīgai dzīvei, jāpilnveido esošā ārpusģimenes aprūpes sistēma, pārveidojot ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas par bērnu un jauniešu vajadzībām atbilstošu sociālo pakalpojumu sniedzējiem. Vienlaikus veicinot ģimeniskas aprūpes nodrošinājumu bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem.

✓ Jāizvērtē pieejamais pēcaprūpes atbalsts, kuru nodrošina pašvaldības, nosakot kārtību vai izstrādājot vadlīnijas, kā jāsniedz psihosociālais atbalsts pilngadīgām personām pēc ārpusģimenes aprūpes.

✓ Nepieciešams stiprināt pašvaldību sociālo dienestu kapacitāti darbam ar jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes. Attīstot kopienā balstītus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, apmācību programmas un citus atbalsta pakalpojumus, kā piemēram ģimenes asistentus vai sociālos rehabilitētājus (veicināt psihologu, juristu u.c. speciālistu pieejamību).

✓ Analizējot pašvaldību speciālistu ieteikumus, ir nepieciešama izveidot pakalpojumu - atbalsta personu/mentor sistēmu, kuri varētu sniegt nepieciešamo atbalstu jauniešiem gatavojoties patstāvīgai dzīvei un uzsākot patstāvīgu dzīvi. Jaunieši norāda, ka vislabprātāk kontaktētos ar kādu no bijušajām aprūpes personām. Normatīvajos aktos ir jāparedz iespēja jauniešiem piesaistīt atbalsta personu pārejas periodā uzsākot patstāvīgu dzīvi pēc ārpusģimenes aprūpes (var būt dažādi veidi, jauniešiem izvēlas atbalsta personu, tā var būt brīvprātīga vai algota).

✓ Izstrādājot grozījumus normatīvajos aktos, pilnveidojot politikas plānošanas dokumentus un attīstot esošo praksi, jānoskaidro un jāņem vērā jauniešu viedoklis par nepieciešamajiem pakalpojumiem un labāko praksi jauniešu sagatavošanā patstāvīgai dzīvei.

GATAVOŠANĀS POSMS PATSTĀVĪGAI DZĪVEI

✓ Pārejas posmā 6 – 12 mēnešus pirms patstāvīgas dzīves uzsākšanas piedāvāt iespēju piesaistīt mentor/atbalsta personu.

- ✓ Kopā ar jauniešu sastādīt individuālās attīstības plānu, kurā tiek iekļauti pārejas periodā nepieciešamie atbalsta pasākumi.
- ✓ Jānodrošina regulāra informācijas apmaiņa ar pašvaldības speciālistiem.
- ✓ Jāizvērtē bioloģiskās ģimenes resursi sadarbībai un atbalsta nodrošināšanai jauniešiem uzsākot patstāvīgu dzīvi.
- ✓ Jāorganizē atbalsta grupas.
- ✓ Jānodrošina praktisku iemaņu apguve atbilstoši individuālajām vajadzībām.
- ✓ Jāveicina jauniešu spēja dzīvot patstāvīgi.
- ✓ Jāizvērtē iespēja bērniem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem saņemt veselības aprūpes izdevumus, vai noteikt atvieglojumus līdz 24 gadu vecumam, iekļaut to personu kategorijās, kuras tiks apdrošinātas.
- ✓ Aprūpes iestādēs jāizveido atsevišķas dzīvokļa tipa telpas (jauniešu mājas). Jāatvieglo higiēnas prasību noteikumi, lai varētu nodrošināt pakalpojumu.
- ✓ Aprūpes iestādēs nozīmēt vienu personu, kura atbild par bērniem, kuri beiguši aprūpi.
- ✓ Jāīsteno projekti, lai iesaistītu jauniešus dažādās aktivitātēs.

PĒCAPRŪPES ATBALSTS

- ✓ Nodrošināt mentora/atbalsta personas pieejamību 6 – 12 mēnešus pēcprūpes posmā.
- ✓ Nodrošināt atbalstu jauniešiem sadarbības veidošanā ar pašvaldības speciālistiem (iestādes pārstāvis, audžuģimene vai aizbildnis) sākotnēji dodas uz pašvaldību kopā ar jauniešu.
- ✓ Jāturpina iestādē iesāktais darbs pēc patstāvīgas dzīves uzsākšanas, tikšanās ar sociālo darbinieku pēc individuāli izstrādāta pēcprūpes plāna, pēcprūpes atbalsta plāns jāveido arī jauniešiem, kuri uzsāk patstāvīgu dzīvi pēc aprūpes audžuģimenē vai pie aizbildņa.
- ✓ Jāizvērtē iespēja nodrošināt atbalsta grupas.
- ✓ Pa daļām jāizmaksā uzkrātie līdzekļi un arī sociālās garantijās paredzētos pabalstus uzsākot patstāvīgu dzīvi.
- ✓ Pašvaldībām nepiedāvāt jauniešiem atgriezties „sociālajās mājās”, jo pastāv risks nelabvēlīgai apkārtējās vides ietekmei un drošības apdraudējumam.
- ✓ Izvērtēt iespēju jauniešiem pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas palikt audžuģimenē vai pie aizbildņa,

maksājot atlīdzību par pienākumu pildīšanu.

- ✓ Jāattīsta atbalsta pakalpojumi pašvaldībās – piemēram, grupu dzīvokļi, dienas centri „vienas pieturas punkts” (pieejamas speciālistu konsultācijas, atbalsta grupas), centri jaunajām māmiņām/vecākiem.

PALĪDZĪBA DZĪVOKĻA JAUTĀJUMA RISINĀŠANĀ

- ✓ Dzīves platības izvērtēšanā nepieciešami papildus kritēriji/ tīres maksas diferencēšanai un noteikšanai laikā, kamēr jauniešis gaida rindā uz dzīvojamās platības piešķiršanu.
- ✓ Situācijās, kad jauniešis mācās vai ir atradis darbu citā pašvaldībā nevis tajā, kurā iepriekš deklarēts, jo tur nav ne izglītības iestādes, ne darbavietu, rast iespējamo risinājumu dzīvokļa jautājumā.
- ✓ Izvērtēt iespēju dzīvokļu īpašniekiem piešķirt nodokļu atvieglojumus par jauniešu pēc ārpusģimenes aprūpes izmitināšanu.
- ✓ Izveidot darba grupu par normatīvo aktu precizējumu attiecībā uz to, kādi ir kritēriji dzīvošanai derīgām telpām.
- ✓ Risināt problēmu par situācijām, kad jauniešiem saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu jāatgriežas iepriekšējā dzīvojamā platībā, taču to fiziski nav iespējams izdarīt.

NODARBINĀTĪBA

- ✓ Izstrādāt programmu jauniešiem, lai varētu veiksmīgāk integrēties darba tirgū.
- ✓ Nodrošināt subsidēto darba vietu pieejamību.
- ✓ Popularizēt, attīstīt, padarīt pieejamu brīvprātīgo darbu uzņēmēju, pašvaldību un jauniešu vidū.
- ✓ Ieviest profesionālās ievirzes kursus vispārējās izglītības iestādēs.
- ✓ Atbalstīt jauniešu dalību ēnu dienās.
- ✓ Veicināt sociālo uzņēmējdarbību.
- ✓ Piesaistīt mentorus, lai nodrošinātu veiksmīgu darba uzsākšanu.
- ✓ Veicināt jauniešu nodarbinātību vasarā.

PIELIKUMI

INTERVIJAS ANKETA JAUNIEŠIEM, KURI GATAVOJAS UZSĀKT PATSTĀVĪGU DZĪVI

Intervijas mērķis ir noskaidrot dažas lietas par laiku, kuru esi pavadījis(-usi) ārpusģimenes aprūpē. Lūdzu, uz katru jautājumu atbildi cik vien iespējams godīgi. Saruna ir konfidenciāla, un intervija kopā ar daudzām citām intervijām tiks izmantota tikai pētījumam. Nevienam nebūs zināms, kurš ko ir teicis. Ja ir kāds jautājums, uz kuru Tu nevēlies atbildēt, tā arī pasaki, un mēs turpināsim ar nākamo jautājumu.

INTERVĒTĀJA INICIĀĻI _____

INTERVĒTĀJA AIZPILDĪTĀS ANKETAS NUMURS _____

Vispirms daži jautājumi par Tevi

S1. Kurā gadā Tu esi dzimis(-usi)? _____ (ierakstīt gadu)

S2. Dzimums: (apvilkt vienu) **Vīrietis** **Sieviete**

S3. Vai Tu dzīvo: (apvilkt vienu) **Pilsētā** **Mazpilsētā** **Lauku novadā**

S4. Cik Tev bija gadu, kad Tu pirmo reizi nonāci ārpusģimenes aprūpē? _____ (ierakstīt skaitli)

S5a: Kāda veida ārpusģimenes aprūpē Tu pašlaik atrodies? (apvilkt vienu vai ierakstīt vārdus)

aprūpes iestādē **audžuģimenē** **SOS (ģimenes vai jauniešu mājā)**

pie aizbildņa **cits:** _____

S5b: Cik ilgi Tu atrodies pašreizējā ārpusģimenes aprūpes vietā? (ierakstīt skaitli) _____

S6. Cik gadus kopā Tu jau atrodies ārpusģimenes aprūpē? (apvilkt vienu)

1–3 **4–6** **7–10** **10 un vairāk**

S7. Cik daudzās ārpusģimenes aprūpes vietās Tu līdz šim esi bijis(-usi)? (ierakstīt skaitli) _____

S8. Pirms tam Tu biji: (apvilkt vienu vai ierakstīt vārdus)

1. iestādē **2. audžuģimenē** **3. SOS (ģimenes vai jauniešu mājā)**

4. cits veids: _____ **5. pie aizbildņa**

S9. Vai Tu pašlaik mācies? (apvilkt vienu) **1. Jā** **2. Nē**

S10. Kāds ir tavs izglītības līmenis vai kurā klasē/kursā Tu mācies? (apvilkt vienu vai ierakstīt vārdus)

1.pamatizglītība **2. vidējā izglītība** **3. Cits** _____

S11. Vai Tu pašlaik strādā? (apvilkt vienu) **1. Jā** **2. Nē**

S12. Kāda ir tava profesija? _____

S13. Ja Tu strādā, tad kāda veida darbu? (apvilkt vienu)

1. pilna laika darbs

2. uz pusslodzi

3. sezonas/pagaidu darbs

S14. Vai Tu pašlaik apgūsti arodizglītību? **1. Jā, kādu** _____ **2. Nē**

Daži jautājumi par to, kā Tu gatavojies un plāno uzsākt patstāvīgu dzīvi

A1. Kādas iemaņas Tev pašlaik tiek mācītas? (Lūdzu, apskati turpmāk norādītās iemaņas un pievieno citas, kuras uzskati par būtiskām, bet, kuru nav sarakstā):

Ikdienas dzīves iemaņas (iemaņu apgūšana)	Ļoti labas	Pietiekamas	Man tas netiek mācīts	
Praktiskas iemaņas:				
ēst gatavošana				A
iepirkšanās				B
budžeta plānošana				C
	1	2	3	
Veselība un dzīvesveids				
personīgā higiēna				D
veselīga diēta				E
uzturēt sevi labā formā				F
drošs sekss				G
izvairīšanās no alkohola atkarības				H
izvairīšanās no narkotiku atkarības				I
izvairīšanās no smēķēšanas				J
	1	2	3	
Saskarsmes prasmes:				
jaunu draugu atrašana				K
personiskas attiecības				L
seksuālās attiecības				M
izturēšanās attiecībās ar oficiālām personām				N
palīdzības vai informācijas atrašana				O
Cits: _____ _____				P
	1	2	3	

A3. Cik lielu palīdzību, tavuprāt, Tu saņem no turpmāk minētajiem cilvēkiem, gatavojoties pamest aprūpi?

Ikdienas dzīves iemaņas (iemaņu apgūšana)	Liela palīdzība	Neliela palīdzība	Nekādas palīdzības	Nav tāda vai nav piemērojams	
Aprūpētājs audžuģimenē, aizbildnis					A
Iestādes darbinieks					B
Darbinieks, kurš sagatavo ārpusģimenes aprūpes pamešanai					C
SOS vecāks					D
Sociālais darbinieks					E
Skolotājs					F
Ģimene/radinieki					G
Draugi					H
Cits: _____ _____					I
	1	2	3	4	

A3 txt. Viņu palīdzība ir noderīga/ļoti noderīga, jo: _____

A4. Vai Tu saņem informāciju par atbalstu šajās jomās gatavojoties uzsākt patstāvīgu dzīvi?

	Pietiekami	Nedaudz	Nesaņemu	
Mājoklis				A
Personīgā un emocionālā attīstība				B
Izglītība				C
Mācības				D
Nodarbinātība				E
Veselība				F
Finanšu atbalsts				G
Cits, lūdzu, norādi: _____ _____				H
Cits, lūdzu, norādi: _____ _____				I
	1	2	3	

A 5. Ja Tev vajadzētu vairāk palīdzības, kādu palīdzību Tu vēlētos?

A 6. Vai esi sastapies(-usies) ar šķēršļiem, meklējot informāciju par to, ko nozīmē ārpusģimenes aprūpes pamešana, vai to, kas ar Tevi notiks pēc tam?

(komentārs intervētājam: par pakalpojumiem, kas jauniešiem varētu būt vajadzīgi, un par to, kā tos saņemt, par atbilstošajiem likumiem utt.)

A 7. Vai Tev kāds ir teicis, kad Tev būs jāpamet ārpusģimenes aprūpe?

_____ (nosauc, kurš tev sniedz šādu informāciju amats/funkcija, piemēram, sociālais darbinieks, aprūpētājs, skolotājs, ģimenes loceklis, draugs utt.)

A 8. Kā Tev šķiet, kad jauniešus būtu jāinformē par ārpusģimenes aprūpes pamešanu un kāpēc?
(lūdzu, apvelc vienu)

1. mazāk nekā 1 nedēļu pirms tam

2. 3–4 nedēļas

3. 2–3 mēneši

4. vairāk nekā 4 mēneši

cits variants _____

A 8: Tādēļ, ka _____

A 9. Vai vari izstāstīt man, kā Tu jūties, domājot par ārpusģimenes aprūpes pamešanu?

A 10. Tavuprāt, kādā vecumā jaunieši ir gatavi dzīvot patstāvīgi? *(ierakstīt vecumu)* _____

A 10: Kāpēc tādā vecumā? _____

A 11. Tavuprāt, kāda palīdzība jauniešiem ir nepieciešama, **gatavojoties** ārpusģimenes aprūpes pamešanai? _____

A 12. Tavuprāt, kāda palīdzība jauniešiem ir vajadzīga pēc tam, kad viņi ir **sākuši dzīvot patstāvīgi**?

A 13. Kāda veida palīdzība līdz šim Tev ir bijusi vissvarīgākā, gatavojoties patstāvīgai dzīvei?

Daži jautājumi par tavu finanšu stāvokli un mājokli

A 14. Vai Tev ir parādi?

A 14.a Vai Tu vari atmaksāt savus parādus? *(lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli)*

1. Pilnībā 2. Gandrīz 3. Ar grūtībām 4. It nemaz 5. Nav parādu

A 14.b Vai vari laicīgi veikt maksājumus? *(lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli)*

1. Pilnībā 2. Gandrīz 3. Ar grūtībām 4. It nemaz

A 15. Kas, tavuprāt, palīdz jauniešiem, kuri atrodas ārpusģimenes aprūpē, iztikt bez parādiem?

A 16. Vai Tu zini, kurp pārcelsies dzīvot pēc ārpusģimenes aprūpes pamešanas?

A 17. Kāda veida mājoklī Tu vēlētos dzīvot? *(lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli)*

1. Organizācijas nodrošinātā mājoklī (daļēja patstāvība)

2. Personīgā vai īrētā dzīvoklī 3. Internātskolā vai koledžā

4. Grupu dzīvoklī 5. Bioloģiskajā ģimenē 6. Cits _____

Veselība un emocionālā labklājība

A 18. Tu jūties labi: *(lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli)*

1. pārsvarā 2. reizēm 3. ne pārāk bieži

A 19. Tu uzskati, ka tava fiziskā veselība ir: *(lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli)*

1. ļoti laba 2. pietiekami laba 3. kopumā slikta

A 20. Tu uzskati, ka tava garīgā veselība ir: *(lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli)*

1. ļoti laba 2. pietiekami laba 3. kopumā slikta

A 21. Vai Tu savā dzīvē jūties droši? *(lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli)*

1. Jā 2. Reizēm 3. Nē

A 21 t: Tādēļ, ka _____

A 22. Kas tavā dzīvē Tevi visvairāk apbēdina, un kādēļ?

A 23. Kāda, tavuprāt, būs vislielākā atšķirība starp dzīvi, atrodoties ārpusģimenes aprūpē, un dzīvi pēc aprūpes? *(lūdzu, paskaidro)*

Daži jautājumi par tavu brīvo laiku un attiecībām ar draugiem un ģimeni

A 24. Vai Tu nodarbojies ar fiziskām aktivitātēm? (*lūdzu, apvelc attiecīgo viedokli*)

1. Daudz

2. Nedaudz

3. It nemaz

A 25. Kādas ir būtiskākās aktivitātes, ar kurām Tu nodarbojies brīvajā laikā (piemēram, hobiji, kursi, brīvprātīgais darbs/socializēšanās utt.)?

A 26. Ar ko Tu runā, ja jūties nelaimīgs(-a)? (Kādas attiecības Tev ir ar šo personu?)

A 27. Es saņemu atbalstu no šādiem cilvēkiem

	Liela palīdzība	Neliela palīdzība	Nekādas palīdzības	Nav piemērojams	
Draugi					A
Bioloģiskā ģimene					B
Radinieki					C
Brāji/māsas					D
Audzģimene					E
SOS aprūpētājs					F
Mājas personāls					G
Citas organizācijas personāls					H
Skolotāji					I
Sociālais darbinieks					J
Iestādes atbalsta persona, gatavošanai patstāvīgai dzīvei					K
Cilvēki, kuri saistīti ar reliģiju					L
Cits:					M
Cits:					
	1	2	3	4	

A 27 txt: Uzskatu, ka viņi palīdz/loti palīdz, jo:

A 28. Kādas ir tavas attiecības ar:

	Ļoti labas	Normālas	Sliktas	Nav piemērojams	
Taviem bioloģiskajiem vecākiem					A
Radniekiem					B
Brāļiem/māsām					C
	1	2	3	4	

A 29. Ja tava bioloģiskā ģimene tevi atbalsta, lūdzu, izstāsti man, kādu atbalstu Tu saņem:

A 30. Kādas ir tavas domas par paša/pašas ģimeni nākotnē? Ko Tev nozīmē paša/pašas ģimene?

A 31. Kādas ir tavas domas par paša/pašas bērnu audzināšanu?

A 32. Kāda ir cilvēku reakcija, kad viņi uzzina, ka esi atradies(-usies) ārpusģimenes aprūpē?

A 33. Kādi ir tavas dzīves panākumi, kas Tevi priecē? *(lūdzu, paskaidro)*

A 34. Šie panākumi gūti, jo: *(lūdzu, paskaidro)*

A 35. Kā Tu vēlētos, lai tevi uzlūko citi cilvēki?

A 36. Kādas ir labās lietas dzīvojot aprūpē? *(lūdzu, paskaidro)*

A 37. Kādi ir galvenās problēmas dzīvojot aprūpē? *(lūdzu, paskaidro)*

Nobeigumā daži jautājumi par tavām cerībām

A 38. Kādas ir tavas nākotnes cerības?

A 39. Tavuprāt, cik grūti būs piepildīt šīs cerības?

A 40. Ja Tev ir vajadzīga palīdzība, lai piepildītu savas cerības, kādai ir jābūt šai palīdzībai?

A 41. Ko Tu gribētu būt sasniedzis/gusi pēc pieciem gadiem saistībā ar:

a. izglītību _____

b. nodarbinātību _____

c. personīgajām attiecībām _____

d. veselību un labklājību _____

A 42. Vai Tu vēlētos saņemt padomus no jauniešiem, kuri ir pametuši ārpusģimenes aprūpi?
Kādus padomus?

X 1. Vai Tu vēlētos vēl kaut ko teikt?

X 2. Vai esam palaiduši garām kaut ko, kas, tavuprāt, ir svarīgs?

X 3. Ko Tu domā par šo interviju?

Tas ir viss! Paldies par veltīto laiku!

INTERVIJAS VEIDLAPA AR JAUNIEŠIEM, KURI JAU IR UZSĀKUŠI PATSTĀVĪGU DZĪVI PĒC APRŪPES

Intervijas mērķis ir noskaidrot dažas lietas par laiku, kuru esi pavadījis(-usi) ārpusģimenes aprūpē. Lūdzu, uz katru jautājumu atbilde cik vien iespējams godīgi. Viss, ko Tu teiksi, tiks izmantots vienīgi izpētei. Viss notiek anonīmi, nevienam nebūs zināms, kurš ko ir teicis. Ja ir kāds jautājums, uz kuru Tu nevēlies atbildēt, tā arī pasaki, un mēs turpināsim ar nākamo jautājumu.

INTERVĒTĀJA INICIĀĻI _____

INTERVĒTĀJA AIZPILDĪTĀS ANKETAS NUMURS _____

Vispirms daži jautājumi par Tevi

S1. Kurā gadā Tu esi dzimis(-usi)? (ierakstīt gadu) _____

S2. Dzimums: (apvilkt vienu) **Vīrietis** **Sieviete**

S3. Vai Tu dzīvo: (apvilkt vienu) **Pilsētā** **Mazpilsētā** **Lauku novadā**

S4a. Cik Tev bija gadu, kad Tu pirmo reizi nonāci ārpusģimenes aprūpē? (ierakstīt vecumu) _____

S4b. Cik gadu Tev bija, kad Tu pameti ārpusģimenes aprūpi? (ierakstīt vecumu) _____

S5. Vai Tu biji: (apvilkt vienu vai ierakstīt vārdus)

1. aprūpes iestādē **2. audžuģimenē** **3. SOS (ģimenes vai jauniešu mājā)**

4. cits veids: _____ **5. pie aizbildņa**

S6. Cik gadus kopā Tu jau atrodies ārpusģimenes aprūpē? (apvilkt vienu)

1–3 **4–6** **7–10** **10 un vairāk**

S7. Cik daudzās ārpusģimenes aprūpes vietās Tu līdz šim esi bijis(-usi)? _____ (ierakstīt skaitli)

S8a. Kāds bija tavs izglītības līmenis, kad uzsāki patstāvīgu dzīvi? (apvilkt vienu)

1. nekāds **2. pamatizglītība** **3. vidējā izglītība** **4. universitāte**

S8b. Vai Tu šobrīd mācies? (apvilkt vienu) **1. Jā** **2. Nē**

S9. Vai Tu esi precējies(-usies)/dzīvo ar partneri? (apvilkt vienu) **1. Jā** **2. Nē**

S10. Vai Tev ir bērni? (apvilkt vienu) **1. Jā** **2. Nē**

S11. Ja jā, tad cik bērnu Tev ir? _____ (ierakstīt skaitli)

S12. Vai Tu pašlaik strādā? (apvilkt vienu) **1. Jā** **2. Nē**

S13. Par ko Tu strādā? _____

S14. Ja Tu strādā, tad kāda veida darbu? (apvilkt vienu)

1. pilna laika

2. uz pusslodzi

3. sezonas/pagaidu

Daži jautājumi par to, kā Tu gatavojies un plānoji pamest ārpusģimenes aprūpi.⁸

A1. Pirms Tu pameti aprūpi, kādas iemaņas patstāvīgai dzīvei Tev bija? (Lūdzu, apskati turpmāk norādītās iemaņas un pievieno citas, kuras uzskati par būtiskām, bet, kuru nav sarakstā):

Ikdienas dzīves iemaņas (iemaņu apgūšana)	Ļoti labas	Pietiekamas	Es neguvu nekādas zināšanas/ iemaņas	
Praktiskas iemaņas:				
ēst gatavošana				A
iepirkšanās				B
budžeta plānošana				C
	1	2	3	
Veselība un dzīvesveids				
personīgā higiēna				D
veselīga diēta				E
uzturēt sevi labā formā				F
drošs sekss				G
izvairīšanās no alkohola atkarības				H
izvairīšanās no narkotiku atkarības				I
izvairīšanās no smēķēšanas				J
	1	2	3	
Saskarsmes prasmes:				
jaunu draugu atrašana				K
personiskas attiecības				L
seksuālās attiecības				M
izturēšanās attiecībās ar oficiālām personām				N
palīdzības vai informācijas atrašana				O
Cits: _____ _____				P
	1	2	3	

A2. Kādu prasmju Tev, tavuprāt, pietrūka, pametot ārpusģimenes aprūpi?

A3. Kāda, tavuprāt, bija turpmāk norādīto personu iesaistīšanās ārpusģimenes aprūpes pamešanas procesa plānošanā kopā ar Tevi?

Ikdienas dzīves iemaņas (iemaņu apgūšana)	Liela palīdzība	Neliela palīdzība	Nekādas palīdzības	Nav tāda vai nav pie- mērojams	
Aprūpētājs audžuģimenē, aizbildnis					A
Iestādes darbinieks					B
Darbinieks, kurš sagatavo ārpusģimenes aprūpes pamešanai					C
SOS vecāks					D
Sociālais darbinieks					E
Skolotājs					F
Ģimene/radinieki					G
Draugi					H
Cits cilvēks:					I
	1	2	3	4	

A3 txt. Viņu palīdzība ir noderīga/ļoti noderīga, jo: _____

A4. Vai Tu saņem informāciju par atbalstu šajās jomās gatavojoties uzsākt patstāvīgu dzīvi?

	Pietiekami	Nedaudz	Nesaņemu	
Mājoklis				A
Personīgā un emocionālā attīstība				B
Izglītība				C
Mācības				D
Nodarbinātība				E
Veselība				F
Finanšu atbalsts				G
Cits, lūdzu, norādi:				H

A 5. Vai Tu saņem informāciju par atbalstu šajās jomās gatavojoties uzsākt patstāvīgu dzīvi?

A 6. Vai Tev nācās sastapties ar šķēršļiem, meklējot informāciju par to, ko nozīmē ārpusģimenes aprūpes pamešana, vai to, kas ar Tevi notiks pēc tam?

(piemēram, par to, kādi pakalpojumi Tev varētu būt vajadzīgi, un par to, kā tos saņemt, par atbilstošajiem likumiem utt.)

A 7. Kas Tev pateica to, ka būs jāpamet ārpusģimenes aprūpe? _____

(personas amats/funkcija, piemēram, sociālais darbinieks, aprūpētājs, skolotājs, ģimenes loceklis, draugs utt.)

A 8. Cik ilgu laiku pirms ārpusģimenes aprūpes pamešanas Tev par to pateica? (apvilkt vienu)

1. mazāk nekā 1 nedēļa

2. 3–4 nedēļas

3. 2–3 mēneši

4. vairāk nekā 4 mēneši

A 9. Vai vari izstāstīt man, kā Tu juties, uzzinot par ārpusģimenes aprūpes pamešanu?

A 10. Tavuprāt, kādā vecumā jaunieši ir gatavi dzīvot patstāvīgi? (ierakstīt vecumu) _____

A 11. Tavuprāt, kāda palīdzība jauniešiem ir nepieciešama, gatavojoties aprūpes pamešanai?

A 12. Tavuprāt, kāda palīdzība jauniešiem ir nepieciešama pēc tam, kad viņi ir sākuši dzīvot patstāvīgi?

A 13. Kas līdz šim Tev visvairāk ir palīdzējis sagatavoties patstāvīgai dzīvei?

Daži jautājumi par tavu finanšu stāvokli un mājokli

A 14. Kā nauda, kuru Tu saņēmi pamatot ārpusģimenes aprūpi, palīdzēja Tev saistībā ar:

	Pietiekami	Nepietiekami	It nemaz	
Izglītību un mācībām				A
Mājokli				B
Apģērbu				C
Pārtiku				D
Brīvo laiku un hobijiem				E

Transportu				F
Ģimenes attiecību uzturēšanu				G
Draudzības uzturēšanu				H
Es nekādu naudu nesaņēmu (apvelc šo variantu, ja tā bija)				I
	1	2	3	

A 15. Vai Tu pašlaik saņem naudu no šādiem avotiem (*lūdzu, atzīmē visus atbilstošos variantus*):

- a. darbs
- b. bezdarbnieka pabalsti
- c. sociālie pabalsti
- d. izglītības pabalsti (piemēram, stipendija)
- e. ģimene
- f. draugi
- g. cits
- h. nesaņemu

A 16. Vai Tavi ienākumi ir pietiekami, lai segtu turpmāk norādītos izdevumus?

	Pietiekami	Nepietiekami	It nemaz nepietiek	
Mājoklis				A
Pārtika				B
Apģērbs				C
Izglītība un mācības				D
Transports				E
Brīvais laiks				F
Veselība				G
	1	2	3	

A 17. Vai Tev ir parādi? _____

A 17 a. Vai Tu vari atmaksāt savus parādus? (*apvilkt vienu*)

1. Pilnībā 2. Gandrīz 3. Ar grūtībām 4. It nemaz

A 17 b. Vai vari laicīgi veikt maksājumus? (*apvilkt vienu*)

1. Pilnībā 2. Gandrīz 3. Ar grūtībām 4. It nemaz

A 18. Kas, tavuprāt, palīdz jauniešiem, kuri ir atradušies ārpusģimenes aprūpē, iztikt bez parādiem?

A 19. Uz kāda veida mājokli Tu vispirms pārcēlies, kad pameti ārpusģimenes aprūpi? (*apvilkt vienu*)

- 1.dzīvoklis daļēji patstāvīgai dzīvei
- 2.personīgais dzīvoklis
- 3.studentu hostelis
- 4.grupu dzīvoklis
- 5.ģimene
- 6.biju bezpajumnieks
- 7.cits veids _____
- 8.dzīvoklis sociālajā mājā

A 20. Cik ilgi Tu dzīvoji savā pirmajā mājoklī pēc ārpusģimenes aprūpes pamešanas?

_____ Mēnešus/gadus (*ieraksti skaitļi un apvelc, vai tie ir mēneši, vai gadi*)

A 21. Kas Tev palīdzēja risināt ar mājokli saistītos jautājumus?

	Liela palīdzība	Neliela palīdzība	Nekādas palīdzības	Nav piemērojams	
Aprūpētājs audžuģimenē					A
aprūpes iestādes darbinieks					B
Darbinieks, kurš sagatavo aprūpes pamešanai					C
SOS ģimene					D
Sociālais darbinieks					E
Skolotājs					F
Ģimene/radinieki					G
Draugi					H
Cits: _____					I
	1	2	3	4	

A 22. Viņu palīdzība bija noderīga/loti noderīga, jo _____

A 23. Kā Tu pieņēmi lēmumu, kurp pārcelties pēc ārpusģimenes aprūpes pamešanas?

A 24. Kāda veida mājoklī Tu pašlaik dzīvo? (*apvilkt vienu*)

- 1.dzīvoklis daļēji patstāvīgai dzīvei
- 2.personīgais dzīvoklis
- 3.studentu hostelis
- 4.grupu dzīvoklis
- 5.ģimene

6.esmu bezpajumtnieks

7.cits veids

8.dzīvoklis sociālajā mājā

A 24. Cik ilgi Tu dzīvo pašreizējā mājoklī? (*apvilkt vienu*)

1. mazāk nekā 6 mēnešus

2. 6–12 mēnešus

3. vairāk nekā gadu

A 25. Kā Tu novērtē turpmāk norādītos aspektus saistībā ar savu mājokli?

	Pietiekami	Nepietiekami	It nemaz	
Privātā telpa				A
Drošība				B
Tuvu izglītības iestādei				C
Tuvu darbam				D
Tuvu veikaliem un citiem pakalpojumiem				E
Tuvu ģimenei/draugiem				F
Mājsaimniecības aprīkojums				G
Pieejamība (vai vari to atļauties)				H
Higiēna				I
Cits: _____				J
Cits: _____				K
	1	2	3	

A 26. Gadījumā, ja Tu pēc aprūpes pamešanas esi sastapies(-usies) ar jebkāda veida problēmām saistībā ar mājokli, vai vari par tām pastāstīt?

A 27. Kas palīdzēja, vai kurš sniedza vislielāko palīdzību piemērota mājokļa atrašanā?

Veselība un emocionālā labklājība

A 28. Es jūtos labi: (*apvilkt vienu*)

1. lielākoties

2. reizēm

3. ne pārāk bieži

A 29. Es uzskatu, ka mana fiziskā veselība ir: (*apvilkt vienu*)

1. ļoti laba

2. pietiekami laba

3. kopumā slikta

A 30. Es uzskatu, ka mana garīgā veselība ir: *(apvilkt vienu)*
1. ļoti laba 2. pietiekami laba 3. kopumā slihta

A 31. Šobrīd es savā dzīvē jūtos droši: *(apvilkt vienu)*
1. Jā 2. Nē

A 32. t: Tādēļ, ka _____

A 32. a: Kas manā dzīvē mani visvairāk apbēdina _____

A 32. b: Kāpēc? _____

A 33. Lielākā atšķirība starp manu pašreizējo dzīvi un dzīvi aprūpē ir: *(lūdz, paskaidro)*

A 34. Visvairāk mani priecē šādi panākumi manā dzīvē: *(lūdz, paskaidro)*

A 35. Šie panākumi gūti, jo: *(lūdz, paskaidro)*

Daži jautājumi par tavu brīvo laiku un attiecībām ar draugiem un ģimeni

A 36. Vai Tev ir kādi hobiji, vai Tu nodarbojies ar fiziskām aktivitātēm?

	Daudz	Nedaudz	It nemaz	
Atrodoties aprūpē				A
Pēc tam, kad pametu aprūpi				B
Tikai tagad				C
	1	2	3	

A 37. Kādas ir būtiskākās aktivitātes, ar kurām Tu nodarbojies brīvajā laikā (piemēram, hobiji, kursi, brīvprātīgais darbs/ socializēšanās utt.)?

A 38. Ar ko Tu runā, ja jūties nelaimīgs(-a)? (Kādas attiecības Tev ir ar šo personu?)

A 39. Es saņemu atbalstu no šādiem cilvēkiem

	Liela palīdzība	Neliela palīdzība	Nekādas palīdzības	Nav piemērojams	
Draugi					A
Bioloģiskā ģimene					B
Ģimenes radnieki					C
Brāji/māsas					D
Audzģimene					E
SOS aprūpētājs					F
Aprūpes personāls					G
Citu organizāciju personāls					H
Skolotāji					I
Sociālais darbinieks					J
Ārpusģimenes aprūpes pamešanas atbalsta persona					K
Cilvēki, kas saistīti ar reliģiju					L
Cits: _____					M
Cits: _____					N
	1	2	3	4	

A 39. t. Uzskatu, ka viņi palīdz/loti palīdz, jo _____

A 40. Es saņemu atbalstu no šādiem cilvēkiem

	Ļoti labas	Normālas	Sliktas	Nav piemērojams	
Taviem bioloģiskajiem vecākiem					A
Radiniekiem					B
Brājiem/māsām					C
	1	2	3		

A 41. Ja tava bioloģiskā ģimene Tevi atbalsta, lūdzu, izstāsti man, kādu atbalstu Tu saņem:

A 42. Ko Tu domā par to, ka Tev varētu būt paša/pašas ģimene? Ko Tev nozīmē paša/pašas ģimene?

A 43. Kādas ir tavas domas par paša/pašas bērnu audzināšanu?

A 44. Kāda ir cilvēku reakcija, kad viņi uzzina, ka esi atradies(-usies) ārpusģimenes aprūpē?

A 45. Kā Tu vēlētos, lai tevi uzlūko citi cilvēki?

A 46. Kādas ir bijušas labās lietas dzīvojot aprūpē? (*lūdzu, paskaidro*)

A 47. Kādi ir galvenās problēmas atrodies ārpusģimenes aprūpē trūkumi? (*lūdzu, paskaidro*)

A 48. Kādas bija tavas nākotnes cerības, atrodies ārpusģimenes aprūpē?

A 49. Cik ļoti tava dzīve līdzinās šīm cerībām?

A 50. Ja Tev ir nepieciešama palīdzība, lai piepildītu savas cerības, kādai ir jābūt šai palīdzībai?

A 51. Ko Tu gribētu sasniegt pēc pieciem gadiem saistībā ar:

a.izglītību _____

b.nodarbinātību _____

c.personīgajām attiecībām _____

d.veselību un emocionālo labklājību _____)

A 52. Kas ir svarīgākais, ko Tu no dzīves esi iemācījies(-usies) kopš esi pametis(-usi) ārpusģimenes aprūpi?

A 53. Kādu padomu Tu dotu citiem jauniešiem, kuri gatavojas pamest ārpusģimenes aprūpi?

X 1. Vai Tu vēlētos vēl kaut ko teikt?

X 2. Vai esam palaiduši garām kaut ko, kas, tavuprāt, ir svarīgs?

X 3. Ko Tu domā par intervijas procesu?

Tas ir viss! Paldies par veltīto laiku!

INTERVĒTĀJIEM:

Izpildes saraksts:

Uz visiem jautājumiem ir atbildēts

Informētas piekrišanas veidlapa ir parakstīta

Izpētes veicēja vārds, uzvārds: _____

Paraksts: _____

Intervijas datums un vieta: _____

Intervijas garums: _____ stunda(-s) _____ minūtes

LIELS PALDIES PAR TAVU DARBU!

KAMPAŅAS “PATSTĀVĪGĀ DZĪVE” 2013.GADA AKTIVITĀTES

- FEBRUĀRIS** — Jauniešu tikšanās.
Tikšanās ar Labklājības ministrijas un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas pārstāvjiem, lai prezentētu Vienaudžu izpētes projekta “Patstāvīgas dzīves uzsākšana pēc ārpusģimenes aprūpes”.
- MARTS** — Seminārs jauniešu māju pārstāvjiem lecasav jauniešu mājā.
Izglītojošs seminārs jauniešiem.
- APRĪLIS** — Jauniešu tikšanās.
Dalība jauniešu apmaiņas projektā Albānijā.
- MAIJS** — Izglītojošs seminārs jauniešiem.
Dalība Saeimas un NVO forumā.
- JŪNIJS** — Tikšanās ar ārpusģimenes aprūpes jomas speciālistiem par nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos.
- JŪLIJS** — Uzkrājam spēkus.
- AUGUSTS** — Jauniešu tikšanās.
Informācijas apkopošana pašvaldību speciālistiem, izdales materiāla sagatavošana.
- SEPTEMBRIS** — 3 reģionālie semināri pašvaldību sociālajiem darbiniekiem.
Izglītojošs seminārs jauniešiem.
- OKTOBRIS** — 3 reģionālie semināri pašvaldību sociālajiem darbiniekiem.
- NOVEMBRIS** — Apaļā galda diskusija par jauniešu atbalsta sistēmu, kampaņas „Patstāvīga dzīve” noslēguma pasākums.

Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija
Cēsu 31 k-3, Rīga, LV 1012
Tel. 67709397, Fax. 67709620
e-pasts birojs@sosbca.lv
www.sosbernuciemati.lv

Ielūkojies arī mājas lapā patstavigadzive.lv

Jūs variet atbalstīt mūs piezvanot uz ziedojumu tālruni **90006386**